

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

МАСЛАК ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 330.5:338.24:330.722.4

**ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК СИСТЕМ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІКИ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Львів – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор,
заслужений працівник народної освіти України
КУЗЬМІН ОЛЕГ ЄВГЕНОВИЧ,
Національний університет «Львівська політехніка»,
директор Навчально-наукового
інституту економіки і менеджменту.

Офіційні опоненти: член-кореспондент НАН України,
заслужений діяч науки і техніки України,
доктор економічних наук, професор
Войнаренко Михайло Петрович,
Хмельницький національний університет,
перший проректор, проректор з науково-педагогічної
та наукової роботи;

доктор економічних наук, професор
Мельник Мар'яна Іванівна,
Державна установа «Інститут регіональних
досліджень імені М.І. Долишнього
НАН України»,
завідувач сектору просторового розвитку;

доктор економічних наук, доцент
Носов Олександр Юрійович,
Хмельницький кооперативний
торговельно-економічний інститут,
професор кафедри права, соціально-гуманітарної та
загальноекономічної підготовки.

Захист відбудеться «30» травня 2019 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.052.03 у Національному університеті «Львівська політехніка» МОН України за адресою: 79013, м. Львів, вул. С. Бандери, 12, IV н.к., ауд. 209-А.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» МОН України за адресою: 79013, м. Львів, вул. Професорська, 1.

Автореферат розісланий «26» квітня 2019 р.

В. о. вченого секретаря спеціалізованої
вченої ради, д.е.н., проф.

І.Б. Скворцов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У сучасних ринкових умовах господарювання, що супроводжуються значним впливом євроінтеграційних процесів на національне господарство, актуалізується питання здобування позиції у світовому процесі економічного розвитку, що не можливе без переходу до інноваційних моделей підприємництва, розвитку державно-приватного партнерства, економічного та інноваційного розвитку на цій основі тощо. Важлива роль у вирішенні окреслених завдань належить раціональному використанню ресурсів, підвищенню конкурентоспроможності підприємств та продукції, розвитку інтелектуального капіталу, прозорому та взаємовигідному співробітництву, що забезпечує впровадження кластерної моделі господарювання, яка характеризується поглибленням коопераційних зв'язків між підприємствами на основі їх добровільних інтегрувань, тісної співпраці із органами влади, науковими установами, закладами освіти, більшими інвестиційними можливостям тощо.

Основою кластерної моделі розвитку економічної системи виступає кластер як інноваційна структура, що об'єднує підприємства, організації, наукові установи тощо, які характеризуються географічною близькістю чи наявністю спільних технологій, навичок, стратегій розвитку тощо. Для їх результативного формування і успішної діяльності слід забезпечити відповідне фінансування, належний рівень процесів управління, підвищення інноваційної складової, що передбачає створення відповідних умов для збільшення можливостей генерування і комерціалізації результатів наукових досліджень і розробок з метою їх подальшого використання, розвиток науково-технологічного потенціалу, інфраструктурну підтримку тощо.

Таким чином, кластеризація, що полягає у створенні кластерів та інших мережевих структур, є дією, яка спроможна впливати на умови, у яких перебуває національна економіка. Незважаючи на те, що вони характеризуються переходом до високотехнологічних укладів та значним впливом глобалізаційного чинника, процеси кластеризації національної економіки не набули значного поширення. Їх розвиток відбувається в умовах нерозвинутості інноваційної інфраструктури чи недосконалої стимулюючої та податкової політики держави та впливу інших несприятливих передумов, що виникають у сфері управління національною економікою. Тому у цілеспрямованій діяльності із формування і розвитку систем кластеризації існує значний потенціал зростання результативності національної економіки.

Питання формування і розвитку систем кластеризації національної економіки досліджені у працях таких авторів, як Алексєєв І. В., Бублик М. І., Важинський Ф. А., Вишнякова І. В., Войнаренко М. П., Енрайт М., Каніщенко Н. Г., Ковальова Ю. М., Кузьмін О. Є., Мигранян А. А., Мельник О. Г., Мельник М. І., Мікула Н. А., Міхеєва Ю. В., Носов О. Ю., Портер М., Пирог О. В., Подольчак Н. Ю., Соколенко С. І., Скворцов І. Б., Тищенко О. М., Хасаєва Г. Р., Шкварчук Л. О., Шпак Н. О. та інших. У них ґрунтовно вивчені сутність явища

кластеризації і особливості промислових кластерів, їх характерні риси, етапи розвитку, фінансові ресурси, які необхідні для забезпечення діяльності і розвитку тощо. Аналізування праць цих та інших учених дозволило виділити наукову проблему розроблення теоретичних основ та науково-методологічних засад формування і розвитку систем кластеризації національної економіки.

Однак окремі питання залишаються недостатньо дослідженими. Зокрема, у економічній літературі кластеризація не розглядається із позиції її розуміння як системного цілісного утворення, яке складається із взаємодіючих компонентів та наділеного властивостями, відмінними від характеристик її складових. Також відсутні напрацювання щодо нормативного управління кластеризацією національної економіки в умовах інноваційного розвитку, що передбачає якісне дослідження та кількісне оцінювання рівня загроз формування і розвитку систем кластеризації в умовах інноваційного розвитку національної економіки, впровадження механізму фінансового забезпечення діяльності кластерів та підвищення його інформаційної складової тощо. Як відомо, усе вище зазначене ґрунтується на розвитку методологічних основ чинної нормативної бази, структури органів управління та схеми міжінституціональної взаємодії процесів формування і розвитку систем кластеризації національної економіки.

Потреба наукового розроблення таких аспектів формування і розвитку систем кластеризації національної економіки спричинила вибір теми дисертаційного дослідження, а також визначила її мету і завдання.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до наукового напрямку кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка» «Розвиток процесно-структурованого менеджменту в умовах транскордонного співробітництва підприємств» (номер державної реєстрації 0117U001463), у межах якої автор запропонував модель управління кластеризацією, яка ґрунтується на гнучкому впливі ключових чинників національного господарства (розд. 5, п. 5.1) (акт впровадження від 03.04.2019 р.); НДР Національної металургійної академії України «Моделювання економічної поведінки та стратегії розвитку суб'єктів господарювання» (державний реєстраційний номер 0116U008360), у межах якої автор окреслив сутність системної взаємодії складових кластерного розвитку, розглянув склад керуючої та керованої підсистем кластерів (розд. 1, п. 1.2) (акт впровадження № 450 від 06.04.2017 р.); НДР Національної металургійної академії України «Сучасні методи та фінансово-економічні механізми управління суб'єктами господарювання регіону» (державний реєстраційний номер 0117U002349), у межах якої автор окреслив роль кластеризації у забезпеченні інноваційного розвитку на мікрорівні (розд. 1, п. 1.1) (акт впровадження № 241 від 04.04.2017 р.); НДР Національної металургійної академії України «Методологія управління підприємствами різних організаційно-правових форм власності» (державний реєстраційний номер 0107U001146), у межах якої автор виділив стадії кластеризації

економіки та сформував типологію моделей забезпечення кластеризації національної економіки (розд. 3, п. 3.2) (акти впровадження № 474 від 03.06.2016 р.); НДР Одеського національного університету ім. І.І. Мечнікова «Дослідження пріоритетних напрямів регіональної політики в економічній сфері» (державний реєстраційний номер 0110U007602), у межах якої автор запропонував рекомендації із оцінювання потенціалу кластеризації регіонів і визначення фінансових ресурсів кластеризації (розд. 3, п. 3.2, розд. 4, п. 4.1) (акт впровадження № 138 від 31.10.2014 р.).

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розроблення теоретичних положень та науково-методологічних і практичних рекомендації щодо формування і розвитку систем кластеризації національної економіки.

Для досягнення означеної мети у роботі визначено такі завдання:

- уточнити поняття «кластеризація» національної економіки, виявити чинники впливу на рівень кластеризації, її цілісні та адитивні властивості;
- розвинути способи дослідження кластеризації національної економіки шляхом виділення спеціального апарату аналізування;
- розвинути порядок оцінювання рівня загроз у процесі формування і розвитку систем кластеризації національної економіки, що передбачає визначення інтегрального показника на основі реалізації низки визначених етапів;
- виявити фактори позитивного впливу на кластеризацію національної економіки;
- окреслити перспективи розвитку систем кластеризації національної економіки за допомогою використання удосконаленого методу радарів;
- розвинути типологію чинників впливу у процесі формування і розвитку системи кластеризації національної економіки;
- змодельовати фінансове забезпечення діяльності кластера за різного рівня розвитку фондового ринку;
- утворити групи формальних і неформальних заходів із підвищення інформаційної складової у процесі формування і розвитку систем кластеризації національної економіки, окреслити механізм їх реалізації;
- розробити матриці визначення стратегії ціноутворення з урахуванням рівня загроз формування і розвитку кластеризації національної економіки;
- удосконалити механізм забезпечення формування і розвитку систем кластеризації національної економіки з позицій функціонально-структурного, а також системно-рівневого та структурного підходу до його проектування;
- розробити модель гнучкого управління кластеризацією, що передбачає різний нормативний вплив залежно від дії ключових чинників національного господарства.

Об'єктом дослідження є процеси формування і розвитку систем кластеризації національної економіки в умовах інноваційної діяльності.

Предметом дослідження є теоретичні та методологічні положення щодо побудови і розвитку систем кластеризації національної економіки з урахуванням глобалізаційних явищ у світовій економіці.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять принципи, прийоми та сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, які сприяють досягненню визначеної мети та поставлених завдань дисертації. Зокрема, у процесі дослідження використано такі методи: теоретичного узагальнення та систематизації – для формування визначення кластеризації національної економіки (підр. 1.1); групування і систематизації – для факторів формування систем кластеризації національної економіки (підр. 3.1), формування мотиваторів і загроз кластеризації національної економіки в умовах інноваційного розвитку (підр. 3.1); аналізування і синтезу для узагальнення ролі і місця кластеризації у процесах інноваційного розвитку національної економіки (підр. 1.1), аналізування етапів кластеризації (підр. 2.2), виявлення принципів формування і розвитку систем кластеризації національної економіки (підр. 3.4), розроблення рекомендації із державного планування систем кластеризації національної економіки (підр. 5.2); порівняння – для визначення узгоджень і відмінностей загальних та спеціальних методів дослідження кластеризації (підр. 2.1), порівняння підходів до оцінювання загроз формування і розвитку систем кластеризації національної економіки в умовах інноваційного розвитку (підр. 3.3); кореляційно-регресійного аналізу – для визначення впливу банківської системи на розвиток систем кластеризації національної економіки (підр. 4.2), оцінювання вагомості ознак, які характерні для гнучкої кластерної політики (підр. 5.1); оптимізаційні методи – для оцінювання конкурентоспроможності промислових кластерів (підр. 2.2), формування рекомендацій із створення національного кластерного бюро при Президентові України (підр. 5.3); експертних оцінок – для розвитку механізму забезпечення формування і розвитку систем кластеризації національної економіки (підр. 5.2), формування концепції гнучкого підходу до нормативного управління кластеризацією (підр. 5.1), уточнення ролі банківської системи у підвищенні рівня кластеризації національної економіки (підр. 4.1); матричні методи – для урахування процесів формування і розвитку систем кластеризації національної економіки при ціноутворенні на інноваційну продукцію на етапі визначення його стратегії та при розрахунку остаточної ціни (підр. 4.3); економіко-математичного аналізування – для визначення потенціалу кластеризації економічних регіонів країни (підр. 2.5); розрахунку рівня загроз формування і розвитку систем кластеризації національної економіки (підр. 3.3); удосконалений метод радарів – для моделювання систем кластеризації національної економіки (підр. 2.3); морфологічний аналіз – для уточнення категорійно-понятійного апарату за темою дослідження (усі розділи дисертації); графічного представлення отриманих результатів – для наочного вираження результатів дисертаційного дослідження (усі розділи дисертації).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у такому:

вперше:

– розроблено методологію гнучкого управління кластеризацією, яка передбачає застосування кожного із ключових факторів впливу (фінансового, наукового, інфраструктурного, освітнього важеля) залежно від рівня дії таких чинників: етапу кластеризації, наявності ресурсів, рівня розвитку міжнародних економічних відносин, рівня розвитку промисловості, суміжних і підтримуючих видів економічної діяльності, рівня інфраструктурного забезпечення;

– обґрунтовано механізм формування і розвитку систем кластеризації національної економіки з позицій функціонально-структурного, а також системно-рівневого та структурного підходу, що сприятиме ліквідації загроз кластеризації на основі розроблення і застосування системи заходів із їх попередження, припинення дії (нейтралізації), ліквідації у результаті діагностики систем кластеризації, прогнозування тощо;

– виділено дві групи факторів формування систем кластеризації національної економіки: мотиватори і загрози, урахування яких забезпечить обґрунтоване визначення рівня загроз кластеризації національної економіки;

удосконалено:

– порядок урахування кластеризації національної економіки при ціноутворенні на інноваційну продукцію на етапі визначення його стратегії та при розрахунку остаточної ціни, що, на відміну від існуючих, базується на застосуванні матричних методів, призначених для визначення стратегії ціноутворення з урахуванням рівня загроз формування систем кластеризації національної економіки;

– модель фінансового забезпечення діяльності кластера, що відрізняється введенням етапів забезпечення фінансовими ресурсами кластерів і пропозицією участі банківських структур у їх діяльності залежно від рівня розвитку фондового ринку;

– інструментарій оцінювання рівня загроз кластеризації національної економіки, який вирізняється з-поміж існуючих тим, що передбачає визначення інтегрального показника загроз формування і розвитку систем кластеризації національної економіки на основі реалізації низки визначених етапів (формування цілей та завдань оцінювання; інформаційне забезпечення оцінювання рівня загроз формування і розвитку систем кластеризації національної економіки; обрання методів оцінювання загроз кластеризації національної економіки; визначення загроз кластеризації національної економіки та формування системи часткових показників; розрахунок значень часткових показників та вагомості їх впливу на формування і розвиток систем кластеризації національної економіки; визначення інтегрального показника рівня загроз кластеризації національної економіки; узагальнення результатів та прийняття управлінських рішень);

– порядок використання формальних і неформальних заходів із підвищення інформаційної складової у процесі формування систем кластеризації

національної економіки, який вирізняється з-поміж існуючих тим, що розкриває механізм їх застосування на основі використання інвестиційних ресурсів;

набули подальшого розвитку:

– теоретичні засади кластеризації, що, на відміну від відомих, дозволяють розглядати її як процес створення кластерів та інших мережевих структур для досягнення цілей цих об'єднань шляхом забезпечення відповідних умов та вжиття організаційно-економічних заходів їх учасниками та виявити цілісні (інноваційність, гнучкість, еволюційність, емерджентність) та адитивні (неперервність, нерівномірність, циклічність, динамічність, невизначеність, системність) властивості кластеризації;

– загальні (передбачають дослідження географічного розміщення кластерів, механізму їх функціонування, кількості учасників, їх характерних рис тощо) і спеціальні (передбачають визначення потенціалу кластеризації, кластерних можливостей регіонів чи результатів впровадження кластеризації) методи дослідження кластеризації, що, на відміну від існуючих, дозволяють оцінити потенціал кластеризації економічних регіонів країни та приймати управлінські рішення у сфері кластеризації більш раціонально;

– класифікація чинників впливу на формування і розвиток систем кластеризації національної економіки, що відрізняється від існуючих, виділенням груп економічних, політичних, соціальних, законодавчих чинників і чинників інноваційного спрямування, вплив яких на початковому етапі кластеризації є негативним;

– послідовність аналізування перспектив розвитку систем кластеризації національної економіки, що, на відміну від існуючих, передбачає використання удосконаленого методу радарів для визначення імовірності об'єднання кластерів відповідних видів економічної активності.

Практичне значення одержаних результатів. Положення і висновки дисертаційної роботи можуть застосовуватись у сфері управління кластеризацією національної економіки. Наукові результати дисертації спрямовані на формування і розвиток систем кластеризації національної економіки. Положення дисертаційної роботи використані:

– Національним банком України під час дослідження та забезпечення фінансових ресурсів кластеризації, окреслення ролі банківської системи у підтримці кластеризації промисловості і формуванні напрямів її зміцнення (довідка № 55-007/72540 від 25.10.2017 р.);

– Міністерством фінансів України при здійсненні фінансового забезпечення діяльності кластеру, для чого застосовано модель фінансового забезпечення функціонування кластерів, що містить етапи їх забезпечення фінансовими ресурсами і пропоновану участь банківських структур у їх діяльності (довідка від 17.12.2018 р.);

– Фондом розвитку інновацій Господарсько-фінансового департаменту Секретаріату Кабінету Міністрів України підчас удосконалення чинної нормативно-правової бази у сфері створення сприятливих умов для ведення підприємницької діяльності (довідка № 93-03/2019 від 13.03.2019 р.)

– Департаментом економічної політики Львівської обласної державної адміністрації при дослідженні потенціалу кластеризації Львівської області за обсягом виробленої продукції та чисельністю найманих працівників, для чого рекомендовано визначення частки окремих видів економічної діяльності області у середньорічній кількості працівників у середньорічному обсязі виробництва, формування дійсного парного розподілу рівня потенціалу кластеризації області (довідка № 1-11-3924 від 31.10.2017 р.);

– Львівською торгово-промисловою палатою при впровадженні в регіоні концепції гнучкого управління кластеризацією, яка передбачає застосування ключових факторів гнучкого управління залежно від рівня прояву різних чинників (довідка про впровадження № 19-08-5/11003 від 09.11.2018 р.).

Результати дисертаційного дослідження впроваджено на ЛКП «Львівелектротранс» (акт упровадження № 02/1508 від 24.10.2017 р.), ПП «МД ПЛЮС» (акт упровадження від 19.11.2018 р.), ПАТ «ОКСІ БАНК» (довідка про впровадження № 3110-789 від 31.10.2017 р.), ТОВ «Українська деревообробна компанія» (довідка про впровадження від 19.12.2017 р.).

Основні положення дисертаційної роботи також впроваджені у навчальний процес та використовуються у Національному університеті «Львівська політехніка» під час викладання дисциплін «Адміністративний менеджмент», «Міжнародні організації і транснаціональні корпорації» (довідка про впровадження 67-01-738 від 08.04.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, викладені у дисертації, отримані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використані лише ті ідеї та положення, що є особистим здобутком автора. Матеріали та висновки кандидатської дисертації автора у цій роботі не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження доповідались та схвалені на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: XV Ювілейна Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України у XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації» (м. Тернопіль, 29-30 березня 2018 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Економічні, політичні та культурологічні аспекти європейської інтеграції України в умовах нових глобалізаційних викликів» (м. Ужгород, 16-17 квітня 2018 р.), XIV Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми та перспективи трансформації міжнародних економічних відносин і світового господарства» (м.

Хмельницький – Сатанів, 20-21 квітня 2018 р.), VII Міжнародна наукова конференція «Актуальні питання забезпечення стійкого розвитку національного господарства» (м. Кременчук, 24-25 листопада 2017 р.), V Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми формування та реалізації конкурентної політики» (м. Львів, 21-22 вересня 2017 р.), III Міжнародна науково-практична конференція «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства» (м. Львів, 27-28 квітня 2017 р.), Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих вчених «Роль молоді у розвитку АПК України» (м. Київ, 19 квітня 2017 р.), Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітянські аспекти» (м. Дніпро, 30-31 березня 2017 р.), I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Стратегічні перспективи розвитку економічних суб'єктів в нестабільному економічному середовищі» (м. Кременчук, 21-23 березня 2017 р.), II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Проблеми економіки, фінансів та управління експортно-імпортою діяльністю» (м. Львів, 12 травня 2016 р.), VI Міжнародна науково-практична конференція «Управління інноваційним процесом в Україні: економічні, соціальні та політичні трансформації» (м. Львів, 19-21 травня 2016 р.), III Міжнародна науково-практична конференція «Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи» (м. Одеса, 23-24 грудня 2016 р.), II Міжнародний науково-практичний симпозиум «Проблеми управління зовнішньоекономічною та митною діяльністю в умовах європейської інтеграції України» (м. Львів, 24 квітня 2015 р.), XX Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки» (м. Київ-Одеса, 7-11 вересня 2015 р.), IV Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми формування і реалізації конкурентної політики» (м. Львів, 24-25 вересня 2015 р.), Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Проблеми управління експортно-імпортою діяльністю» (м. Львів, 13 травня 2014 р.), V Міжнародна науково-практична конференція «Управління інноваційним процесом в Україні: налагодження взаємодії між учасниками» (м. Львів, 22-23 травня 2014 р.), II Міжнародна науково-практична конференція «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства» (м. Львів, 24-25 жовтня 2014 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Инновационное развитие Республики Молдова: национальные задачи и мировые тенденции» (м. Комрат, 7-8 листопада 2013 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Легалізація економіки та протидія корупції в системі економічної безпеки держави» (м. Львів, 31 травня 2013 р.), II Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури» (м. Львів, 16-18 травня 2013 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання розвитку економіки в умовах сучасної нестабільності» (м. Київ, 22-23 лютого 2013 р.), Економічна наукова Інтернет-конференція «Актуальні

проблеми використання економічного потенціалу країни» (м. Тернопіль, 9 жовтня 2012 р.), II Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми формування та реалізації конкурентної політики» (м. Львів, 15-16 вересня 2011 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Metody obliczeniowe i badawcze w rozwoju pojazdów samochodowych i maszyn roboczych samojezdnych: Zarządzanie i marketing w motoryzacji» (м. Жешув, 12 травня 2008 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Україна та Польща у вимірі незалежності (1918-2008 рр.)» (м. Львів, 22-24 травня 2008 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток підприємництва в Україні: економіко-правове забезпечення» (м. Львів, 13-14 грудня 2007 р.) та наукових семінарах кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка».

Публікації. За темою дисертації опубліковано 73 наукові праці: 15 монографій, з них 1 одноосібна, 25 статей у наукових фахових виданнях України (з них три у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз), 4 - у наукових періодичних виданнях інших держав (з них три у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз), дві статті у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз та 27 тез доповідей на наукових конференціях. Загальний обсяг робіт 41,71 друк. арк., з яких особисто автору належить 35,45 друк. арк.

Обсяг і структура роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 430 сторінках, загальний обсяг роботи складає 581 сторінки. Робота містить 41 таблицю та 69 рисунків, список використаних джерел із 673 найменувань, 7 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету та основні завдання, предмет та об'єкт дослідження, теоретичну, інформаційну та методологічну базу, відображено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У **першому розділі «Теоретичні засади кластеризації національної економіки»** досліджено категорійний апарат за проблемою формування і розвитку систем кластеризації національної економіки, уточнено визначення поняття «кластеризація», виявлено її властивості, розглянуто системний підхід до кластеризації, досліджено теорії і концепції кластеризації національної економіки.

Кластеризацію у роботі пропонувано розглядати як процес створення кластерів та інших мережевих структур, що дозволяє сформувати конкурентні переваги (регіонів, держави, підприємств) та досягти їх конкурентоспроможності; забезпечити швидке економічне зростання, економію витрат (на масштабах виробництва), отримати синергетичні ефекти; сприяти розвитку національної торгівлі, її інфраструктури та формуванню сприятливого ділового оточення; вирішити проблеми підприємств, видів економічної діяльності, економіки загалом;

створити технологічні зв'язки, призначені для реалізації потенційних переваг учасників кластерів.

На основі узагальнення теоретичних засад кластеризації виділено її цілісні та адитивні властивості. Перші є емерджентними (неадитивними) властивостями систем (інноваційність, гнучкість, еволюційність, емерджентність), що не зводяться без залишку до властивостей окремих елементів. Другі ж характерні для більшості економічних процесів, до них зараховано неперервність, нерівномірність, циклічність, динамічність, невизначеність, системність тощо.

У дисертації доведено, що кластеризація у комплексі із іншими процесами (наприклад, податковими кредитами на розвиток інноваційної діяльності чи іншими заходами щодо стимулювання інновацій) здатна пожвавити інноваційний розвиток, створити сприятливі умови для забезпечення розвитку національної економіки шляхом удосконалення інноваційної системи, підвищення результативності інноваційної політики (опосередковано) тощо. Вплив кластеризації на інноваційний розвиток реалізується через забезпечення умов для зниження загроз інноваційного розвитку та формування сприятливого макро- та мікросередовища національної економіки.

Вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду кластеризації національної економіки дозволило розглядати функціонування кластерів як відкритих систем (рис. 1). На вході у систему перебувають матеріальні, фінансові, трудові та інші ресурси, відокремлені господарюючі одиниці, інституції, органи влади, а на виході – продукція, прибуток, синергетичний ефект, інновації тощо. Кластери складаються із керівної та керованої підсистем. Органи управління кластерами можуть формуватися із представників керованої підсистеми, регіональних органів виконавчої влади чи у змішаній формі.

Узагальнення стадій життєвого циклу кластерів, які містять етапи зародження, зростання, зрілості, спаду, оновлення (трансформації) дозволило виявити групу пріоритетних чинників на кожному із них, які визначають перехід до наступної фази. Ними є доступність сировини, наукової бази, розвиток кластерної інфраструктури та унікальних технологій, коопераційні зв'язки, розмір кластеру, базова технологія та процеси кластерної взаємодії, інституційне середовище тощо. Дія кожного із них виявляється на відповідній фазі та справляє переважний вплив на розвиток кластерних систем.

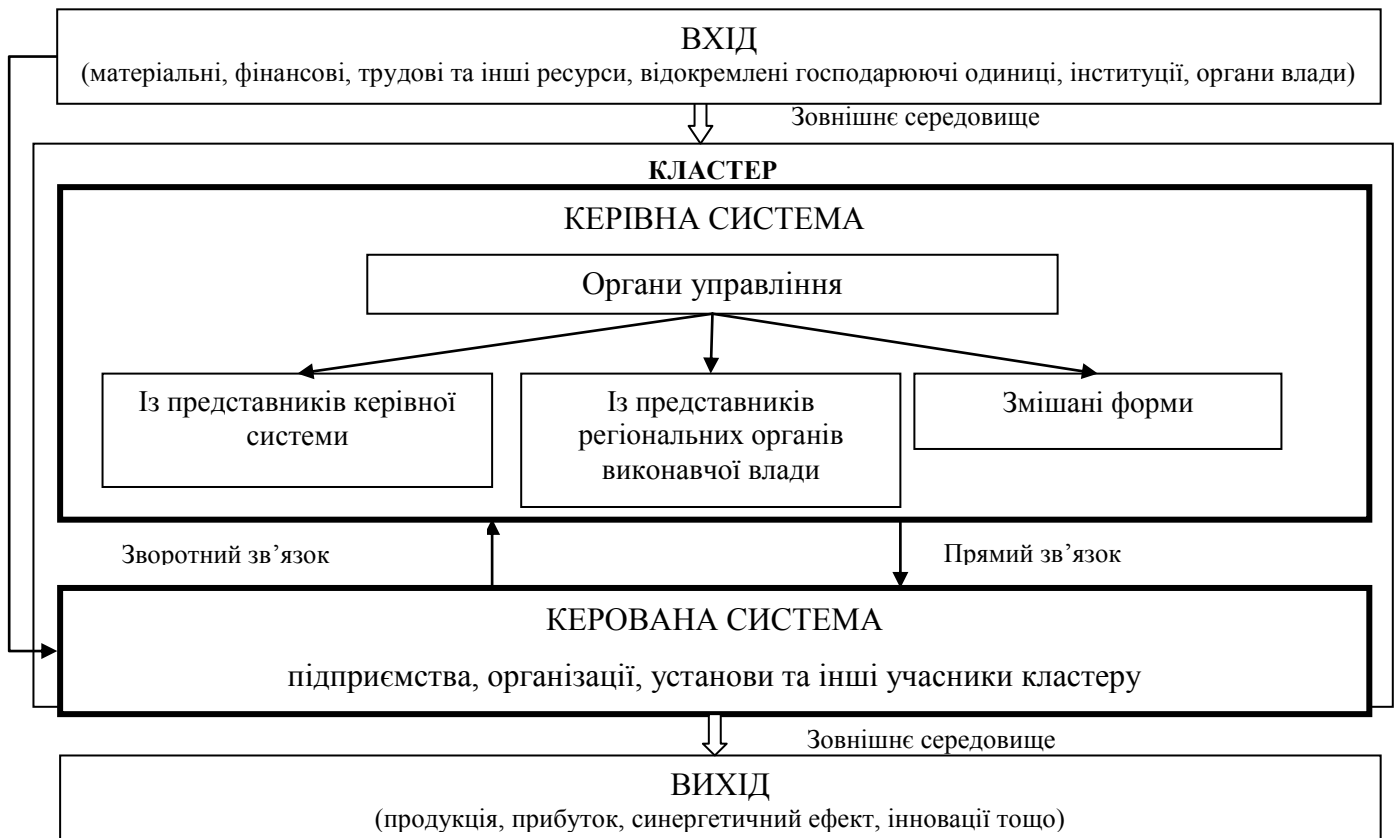

Рис. 1. Кластер як відкрита система

Примітка: *узагальнено автором*

У сучасних умовах кластерна модель розвитку промисловості не набула значного поширення, чому перешкоджає низка економічних, політичних, соціальних, законодавчих чинників і чинників інноваційного спрямування.

Для їх усунення рекомендовано активізувати діяльність щодо формування єдиної державної кластерної політики, що повинна охоплювати формування програм підтримки малого бізнесу, технопарків, особливих економічних зон, розвиток інвестиційних та венчурних фондів, інвестиційних програм; сприяння реалізації проектів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності учасників кластеру, формування законотворчих ініціатив щодо кластеризації національної економіки, створення інституційного середовища, стимулювання кластерних утворень тощо.

У другому розділі «Аналізування чинних систем кластеризації національної економіки» вивчено методи дослідження кластеризації, оцінено її динаміку, здійснено характеристику промислових кластерів і розраховано рівень їх конкурентоспроможності, оцінено перспективи розвитку кластеризації національної економіки та формування її систем.

У роботі встановлено, що для вивчення кластеризації слід використовувати загальні (дослідження географічного розміщення кластерів, механізму їх функціонування, кількості учасників, їх характерних рис тощо) і спеціальні методи дослідження (визначення потенціалу кластеризації, кластерних можливостей

регіонів чи результатів впровадження кластеризації тощо).

Незважаючи на більш як десятилітню практику, кластеризація національної економіки перебуває на етапі розвитку, який характеризується охопленням 15 областей та багатьох видів економічної діяльності національної економіки України від машинобудування до народних промислів та рибальства; об'єднанням зусиль бізнесу, науки і влади в сферах максимально швидкого повернення вкладеного капіталу і отримання прибутків; формуванням у багатьох регіонів лише одного промислового кластеру (Рівненська, Полтавська, Сумська область) тощо. Налагодження співпраці українських підприємців із зарубіжними колегами на основі міжнародної торгівлі, внутрішньогалузевої кооперації, міжнародного поділу праці, наприклад, у формі транскордонних кластерів, характеризуватиме наступний етап кластеризації.

Оцінювання стану кластеризації національної економіки довело, що на сьогоднішній день в Україні функціонують більше 50 та створюється понад 30 потенційних промислових кластерів (найбільш ранніх форм інтеграції виробництв, що сконцентровані у одній географічній області, володіють схожими технологіями, спільними каналами збуту тощо). Конкурентоспроможність промислових кластерів оцінено на прикладі кластеру будівельних матеріалів Хмельницької області за допомогою індексу конкурентоспроможності, що ураховує фондвіддачу, рентабельність, продуктивність праці підприємств кластеру та конкурентоспроможність їх продукції. За результатами оцінювання, конкурентоспроможність кластеру будівельних матеріалів Хмельницької області у порівнянні із провідними підприємствами сфери будівельних матеріалів України та із підприємствами, що поки не входять до кластеру будівельних матеріалів та не є лідерами цього виду економічної діяльності, є низькою. Про це свідчать отримані значення інтегрального індексу конкурентоспроможності промислових підприємств-учасників кластеру та часткових показників конкурентоспроможності.

У роботі розраховано показники територій (коефіцієнт спеціалізації, локалізації, рівень виробництва на душу населення), що дозволило встановити низьку схильність регіонів до кластеризації та вказало на необхідність ретельнішого дослідження можливості кластеризації регіонів за видами економічної діяльності.

За допомогою експертних методів досліджено потенціал кластеризації Львівської області у 2017-2018 рр. за обсягом виробленої продукції та чисельністю найманих працівників. Для цього визначено частку окремих видів економічної діяльності у середньорічній кількості працівників та обсязі виробництва (табл. 1).

За цими значеннями сформовано дійсний парний розподіл рівнів потенціалу кластеризації за чисельністю найманих працівників та обсягом виробленої продукції. Його результати свідчать, що потенціал кластеризації Львівської області спостерігається у таких видах економічної діяльності як сільське господарство, мисливство, лісове, рибне господарство; фінансова та страхова діяльність; професійна, наукова та технічна діяльність.

Часткові показники для розрахунку потенціалу кластеризації Львівського регіону у 2017-2018 рр.

Види економічної діяльності	Часткові показники					
	Частка у середньорічній кількості працівників, %		Рівень потенціалу кластеризації за кількістю найманих працівників	Частка у середньорічному обсязі виробництва, %		Рівень потенціалу кластеризації за обсягом виробленої продукції
	Львівська обл.	Україна		Львівська обл.	Україна	
Сільське господарство, мисливство, лісове, рибне господарство	0,501	0,098	40,32	0,047	0,055	5,11
Промисловість	0,022	0,375	35,30	0,429	0,338	5,40
Будівництво	0,216	0,044	17,23	0,044	0,028	0,02
Тимчасове розміщення й організація харчування	0,028	0,170	14,19	0,370	0,396	20,02
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,098	0,133	3,53	0,035	0,057	9,81
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	0,031	0,016	1,53	0,008	0,006	0,79
Інформація та телекомунікації	0,017	0,027	1,07	0,021	0,026	0,61
Фінансова та страхова діяльність	0,009	0,011	0,18	0,002	0,026	0,94
Операції з нерухомим майном	0,002	0,027	2,53	0,018	0,014	0,94
Професійна, наукова та технічна діяльність	0,018	0,032	1,40	0,009	0,039	2,39
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,016	0,040	2,40	0,011	0,010	2,89
Освіта	0,024	0,003	2,10	0,001	0,001	0,24
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,003	0,015	1,19	0,005	0,003	1,04
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,011	0,005	0,67	0,001	0,001	0,36
Надання інших видів послуг	0,003	0,003	0,07	0,001	0,002	0,27

Примітка: складено за результатами розрахунків

Для оцінювання тенденції поглиблення процесів кластеризації національної економіки, у роботі рекомендовано застосовувати удосконалений метод радарів. Як відомо, використання цього методу базується на формуванні багатокутника, побудованого на осях, які відповідають досліджуваним показникам.

Метод передбачає поділ кола на рівні сектори, кількість яких відповідає кількості досліджуваних показників. Збільшення значення показника відповідає віддаленню від центра кола. Для порівняння радарів кількох досліджуваних об'єктів будуються на одному колі.

У роботі припущено, що віддалення від центра кола є позитивною тенденцією кластеризації промисловості (відповідно до моделі обмеженої дифузії агрегації (ОДА), яка є найпопулярнішим підходом до описання утворення масових фракталів) та, у випадку поєднання результатів оцінки кількох кластерів, свідчить про потенційне їх приєднання один до одного.

Таким чином, за допомогою методу радарів, у роботі розвинуто інструментарій

аналізування систем кластеризації національної економіки (оцінено імовірність приєднання кластерів один до одного). Отримані результати досліджень дають можливість визначити тенденції до укрупнення кластерних утворень за групами провідних кластерів, що означає поглиблення тенденції кластеризації промисловості. З цією метою у роботі використано удосконалений метод радарів шляхом реалізації таких етапів: формування множини якісно-кількісних критеріїв (конкурентоспроможність продукції; індекс фондівдачі; індекс використання трудових ресурсів; темп зростання частки ринку; індекс рентабельності продукції; індекс матеріалоемності; ефективність сукупних виробничих витрат; кількість підприємств у кластері; рівень оптимізації бізнес-процесів (внутрішньокластерної взаємодії); кількість працюючих; індекс експорту; рівень спеціалізованої освіти; рівень спеціалізованої матеріальної інфраструктури; наявність асоціацій; рівень цільового фінансування; рівень самофінансування; рівень фінансування експорту; мінімальний коефіцієнт обороту; накладні витрати виробництва; швидкість товароруку), обчислення їх фактичного (емпіричного) та бального (експертного) значення, оцінювання вагомості критеріїв, формування графіку радарів (рис. 2), визначення площ багатокутників кластерів (S_p^*), розрахунок імовірності кластеризації (табл. 2), забезпечення зворотнього зв'язку.

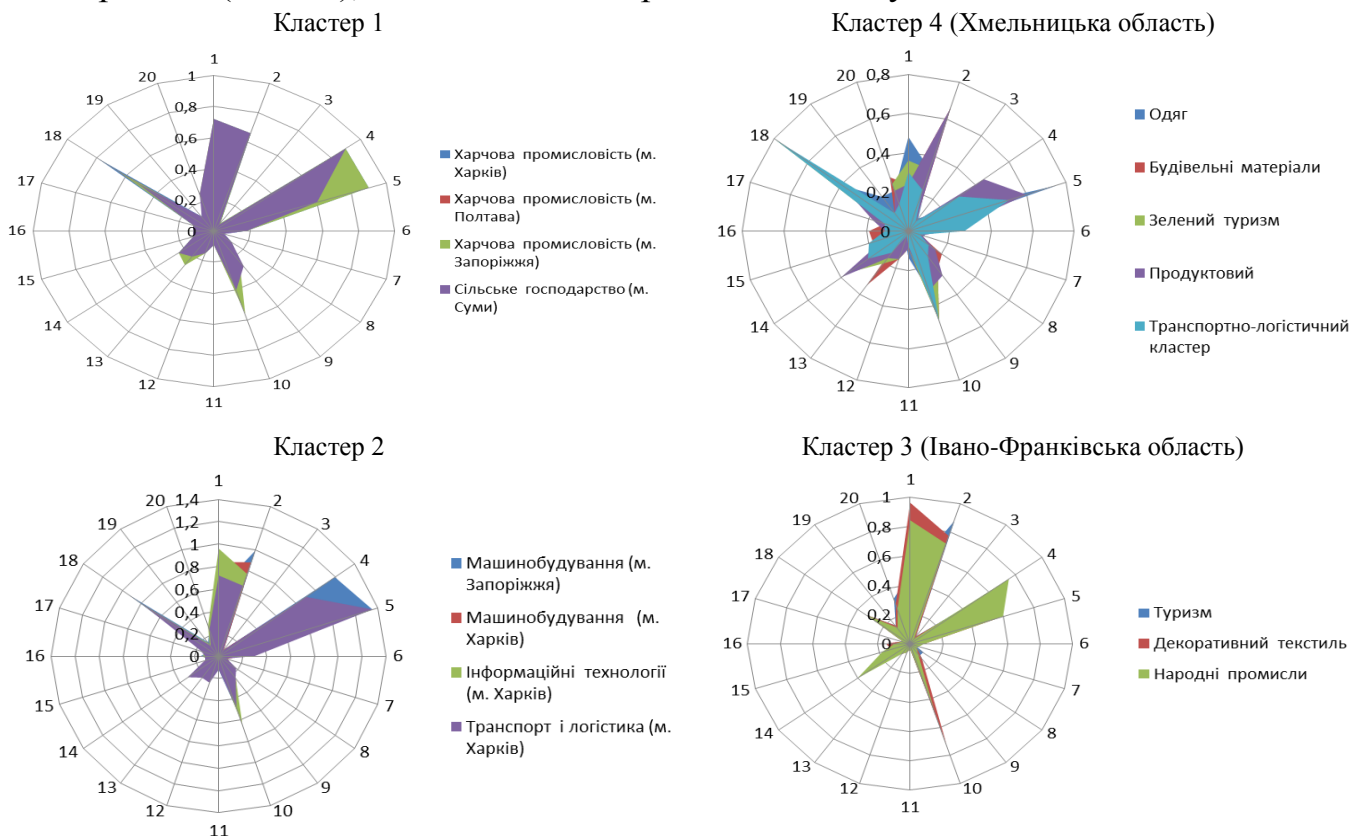

Рис. 2. Графічна інтерпретація моделювання кластеризації регіонів у кластерах 1-4

Примітка: складено за результатами розрахунків

Для визначення імовірності приєднання кластерів, розраховано площі багатокутників кластерів, для чого використано формулу:

$$S_p^* = \sin\left(\frac{2\pi}{n}\right) (a_1 * \gamma_1 * a_2 * \gamma_2 + a_2 * \gamma_2 * a_3 * \gamma_3 + a_3 * \gamma_3 * a_4 * \gamma_4 + \dots + a_{n-1} * \gamma_{n-1} * a_n * \gamma_n + a_n * \gamma_n * a_1 * \gamma_1), \quad (1)$$

де γ_i – вагова функція i -го критерію; S_p – площа багатокутника, що утворився внаслідок з'єднання позначок на радіальних осях круга радіусом 20 ум. од. ($S_p=3,66$) м²; n – кількість якісно-кількісних критеріїв співставлення і оцінювання кластерів, шт.; a_i – значення i -го якісно-кількісного критерію співставлення і оцінювання кластерів, од.

Далі для визначених груп кластерів, подібних за рівнем якісно-кількісних критеріїв здійснено співставлення і оцінювання на основі діаграми радарів за допомогою методу природних розривів, на основі чого оцінено імовірність (табл. 2).

Таблиця 2

Результати моделювання імовірностей кластеризації у регіонах України за групами

Кластери	Імовірності									
	Кластер 1 і 2	Кластер 1 і 3	Кластер 2 і 3	Кластер 2 і 4	Кластер 1 і 4	Кластер 3 і 4	Кластер 1 і 5	Кластер 2 і 5	Кластер 3 і 5	Кластер 4 і 5
Група 1										
Сільське господарство, м. Суми	0,997	0,951	0,949	0,899	0,981	0,979				
Харчова промисловість, м. Полтава										
Харчова промисловість, м. Запоріжжя										
Харчова промисловість, м. Харків										
Група 2										
Машинобудування, м. Харків	0,968	0,942	0,839	0,872	0,914	0,86				
Машинобудування, м. Запоріжжя										
Інформаційні технології, м. Харків										
Транспорт і логістика, м. Харків										
Група 3, Івано-Франківської області										
Туризм	0,914	0,899	0,841	0,829	0,9	0,764				
Декоративний текстиль										
Народні промисли										
Група 4, Хмельницька область										
Одяг	0,871	0,912	0,994	0,99	0,941	0,901	0,841	0,88	0,89	0,91
Будівельні матеріали										
Зелений туризм										
Продуктовий										
Транспортно-логістичний кластер										

Умовні позначення:

 - імовірності не досліджувались

Примітка: складено за результатами розрахунків

Результати аналізування свідчать про високі імовірності об'єднання кластерів у групах 1 та 4 (між кластерами однакових або суміжних видів економічної діяльності національної економіки) та у групах 2 і 3. Таким чином, існує значний потенціал кластеризації промисловості та міжрегіональної взаємодії.

У третьому розділі «Концептуальні засади формування та розвитку системи кластеризації національної економіки» вивчено фактори формування

систем кластеризації, досліджено чинне нормативно-правове поле кластеризації національної економіки в умовах інноваційного розвитку та діяльність міжнародних організацій щодо її забезпечення, розглянуто концептуальні моделі забезпечення кластеризації національної економіки, розвинуто методи оцінювання та запобігання ризиків при формуванні і розвитку систем кластеризації національної економіки.

Узагальнення факторів формування систем кластеризації дозволило визначити чинники впливу на кластеризацією, які варто поділити на мотиватори (участь держави у міжнародних організаціях, науково-технічний прогрес, діяльність державних органів влади щодо забезпечення регулюючої функції, діяльність наукових установ, що спрямована на розвиток людського капіталу, детінізація економіки, глобалізація та регіоналізація) та загрози (низький рівень фінансування НДДКР, недостатнє інформаційне забезпечення інноваційної діяльності, недосконала стимулююча та податкова політика держави, зниження експорту та збільшення імпорту наукомістких товарів, зростання ризиків інноваційної діяльності, нецільове та неефективне використання фінансових ресурсів, спрямованих на підтримку інноваційної діяльності тощо).

Моделі забезпечення кластеризації національної економіки поділено на зовнішні (національні), що розроблені у таких країнах, як Італія, Шотландія, Японія, Фінляндія, Німеччина, Швеція тощо, та внутрішні (регіональні, що розкривають платформи, атрибути, драйвера кластеризації, вказують на адміністрування кластерних систем тощо). На основі їх дослідження, здійснено концептуальну постановку моделі формування і розвитку систем кластеризації національної економіки, що передбачає підготовчу, проектну та результативну фазу. Сутність підготовчої фази у забезпеченні необхідних передумов для створення та розвитку кластерів. У процесі її реалізації відбувається аналітичне забезпечення кластеризації національної економіки. Проектна стадія передбачає фінансування діяльності кластерів, консультативно-регулюючу діяльність та розвиток коопераційних зв'язків між університетами, дослідницькими інститутами й корпоративними кластерами, виконання навчальними закладами аналітичної роботи, консультації, інформаційна діяльність, тренінги, здійснення маркетингових заходів тощо. Результативна фаза забезпечує контролювання планів і оцінювання діяльності кластерів, визначення оптимальних шляхів подальшої стратегії їх розвитку тощо.

Для оцінювання та запобігання ризиків формування і розвитку систем кластеризації національної економіки у роботі рекомендовано інструментарій виявлення, оцінювання та усунення загроз її здійснення (факторів негативного впливу на кластеризацію): сформовано порядок оцінювання загроз формування і розвитку систем кластеризації національної економіки (передбачає визначення інтегрального показника кластеризації національної економіки на основі реалізації низки етапів: визначення цілей та задач оцінки формування і розвитку систем кластеризації національної економіки; інформаційне забезпечення оцінювання кластеризації національної економіки; обрання методів оцінювання; визначення

загроз формування і розвитку систем кластеризації національної економіки та створення системи часткових показників оцінювання; розрахунок значень часткових показників та вагомості їх впливу на кластеризацію національної економіки; визначення інтегрального показника загроз формування систем кластеризації національної економіки; узагальнення результатів та прийняття управлінських рішень), організаційно-методологічне забезпечення процесу оцінювання.

Із використанням удосконаленого порядку (рис. 3), у роботі оцінено рівень загроз формування і розвитку систем кластеризації національної економіки, що передбачає розрахунок системи часткових і інтегрального показників.

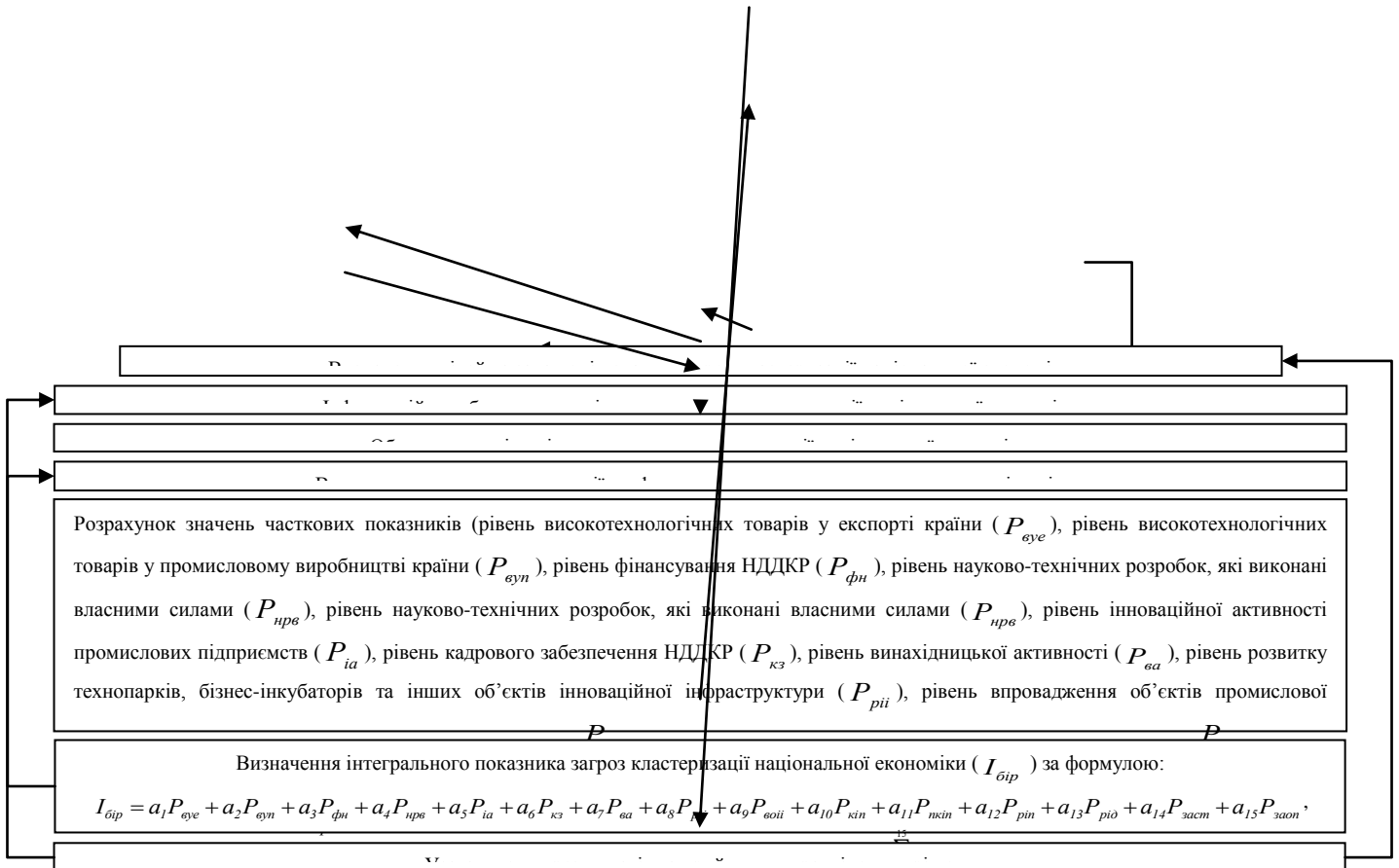

Рис. 3. Порядок оцінювання загроз формування і розвитку систем кластеризації національної економіки

Примітка: удосконалено автором

Результати оцінювання свідчать про високий рівень загроз формування і розвитку систем кластеризації національної економіки (табл. 3).

Принципи кластеризації національної економіки у роботі узагальнено у три групи: локальні (географічної локалізації, тісноти господарських зв'язків, добровільності об'єднання підприємств та організацій у кластери, системності, ресурсного забезпечення тощо), регіональні (пріоритетності стимулювання інноваційної діяльності, підтримки малих та середніх підприємств, системності і взаємозв'язку із стратегічними задачами розвитку суміжних видів економічної діяльності, єдиновладдя і колегіальності тощо) та національні (поліцентризму, пріоритетності, комплексності, законності тощо).

Оцінювання загроз формування і розвитку систем кластеризації національної економіки

Часткові показники	Значення				Вагомість часткових показників	Середнє значення
	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.		
1. Рівень загрози зниження експорту та збільшення імпорту високотехнологічних товарів:						
1.1. $P_{\text{еуе}}$	0,75	16,25	0,82	0,58	0,03	1,55
1.2. $P_{\text{еун}}$	0,40	0,55	0,48	0,60	0,08	0,47
2. Рівень фінансування НДДКР:						
2.1. $P_{\text{фн}}$	1,00	0,29	14,50	0,93	0,06	1,40
2.2. $P_{\text{прв}}$	0,99	0,88	0,98	0,93	0,10	0,95
3. Рівень технологічного відставання та темпами розвитку інноваційної діяльності:						
3.1. $P_{\text{іа}}$	0,96	1,07	1,06	0,88	0,05	0,99
3.2. $P_{\text{кз}}$	0,94	0,16	1,20	0,83	0,05	0,78
3.3. $P_{\text{ва}}$	1,17	0,74	0,38	0,92	0,05	0,74
4. Рівень розвитку інноваційної інфраструктури:						
4.1. $P_{\text{рїі}}$	0,6	0,45	0,59	0,40	0,04	0,54
4.2. $P_{\text{воїі}}$	1,03	1,45	0,79	1,05	0,06	1,05
5. Рівень стимулюючої та податкової політики:						
5.1. $P_{\text{кін}}$	0,75	1,63	0,82	0,58	0,06	0,94
5.2. $P_{\text{нкін}}$	0,42	0,61	0,5	0,56	0,07	0,51
6. Рівень безпеки інноваційного продукту та інноваційної діяльності загалом:						
6.1. $P_{\text{рїн}}$	0,83	0,79	0,69	0,69	0,06	0,74
6.2. $P_{\text{рїд}}$	0,41	0,26	0,72	0,70	0,09	0,48
7. Рівень небезпеки нецільового використання фінансових ресурсів:						
7.1. $P_{\text{засн}}$	0,99	0,88	0,98	0,93	0,11	0,94
7.2. $P_{\text{заон}}$	1,03	1,45	0,79	1,05	0,09	1,05
$I_{\text{бїр}} = 0,03P_{\text{еуе}} + 0,08*P_{\text{еун}} + 0,06P_{\text{фн}} + 0,1P_{\text{прв}} + 0,05P_{\text{іа}} + 0,05P_{\text{кз}} + 0,05P_{\text{ва}} +$ $+ 0,04P_{\text{рїі}} + 0,06P_{\text{воїі}} + 0,06P_{\text{кін}} + 0,07P_{\text{нкін}} + 0,06P_{\text{рїн}} + 0,09P_{\text{рїд}} + 0,11P_{\text{засн}} + 0,09P_{\text{заон}} = 0,84$						

Примітка: складено за результатами розрахунків

У четвертому розділі «Фінансово-інвестиційне забезпечення формування та розвитку системи кластеризації національної економіки» досліджено фінансові ресурси кластеризації, вивчено роль банківської системи у підтримці кластеризації промисловості і визначено напрями її зміцнення, сформовано механізм підсилення інформаційної складової кластеризації національної економіки, удосконалено порядок урахування впливу кластеризації на ціноутворення для інноваційної продукції на етапі визначення його стратегії та при розрахунку остаточної ціни.

Незважаючи на те, що існування кластерної взаємодії розширює можливості залучення фінансових ресурсів її учасників, для розвитку кластерів необхідні відповідні фонди грошових коштів, які узагальнено у групи власних (прибутки, амортизаційні відрахування) і залучених (зовнішніх і внутрішніх) та уточнено

важливість їх формування за етапами кластеризації.

Окреслено роль та за допомогою методу аналізування чутливості фінансування інноваційної діяльності до розміру кредитних ставок визначено вплив банківської системи на формування і розвиток систем кластеризації. Результати проведеного аналізування свідчать, що такий вплив є слабким та може бути покращений у результаті застосування рекомендованого порядку фінансового забезпечення діяльності кластера (рис. 4).

Рис. 4. Етапи фінансового забезпечення діяльності кластера та роль банківської структури у ньому

Примітка: *удосконалено автором*

Рекомендований порядок (рис. 4) містить етапи фінансового забезпечення діяльності кластера і пропонує участь банківської структури у діяльності кластера на кожному із них. В умовах розвитку національного фондового ринку, визначено наступні напрями підвищення ролі банківської системи у формуванні і забезпеченні системи кластеризації: 1) залучення до процесів приватизації та отримання права власності на частку державного майна; 2) отримання дозволу на операції із деривативами, які покликані хеджувати портфель інвестицій; 3) податкове стимулювання шляхом звільнення від оподаткування курсових різниць, накладних витрат, безпосередньо пов'язаних з інвестуванням, комісійних винагород банку тощо; 4) отримання подвійного лістингу, що забезпечує місцевим інвесторам доступ до акцій українських емітентів, що обертаються за кордоном.

Забезпечення формування і розвитку систем кластеризації національної економіки вимагає належної уваги питанням інформаційної безпеки. Її слід

розглядати як стан, що гарантує відсутність загроз інформаційному простору. При реалізації інноваційних процесів уже на ранніх стадіях кластеризації відбувається поширення інформації про сутність інноваційної ідеї третім особам, що пов'язане із необхідністю залучення інвесторів, урегулюванням питань промислового використання інновацій тощо. Також у процесі формування і розвитку систем кластеризації може відбутись розголошення інформації, її поширення через незахищені мережі, що неминуче веде до часткової втрати конкурентних переваг. Наслідки цього процесу є негативні.

Для підвищення інформаційної складової кластеризації національної економіки в умовах інноваційного розвитку на основі використання інвестиційних ресурсів сформовано рекомендації із використання формальних (розвиток програмного забезпечення та інформаційних систем, застосування «хмарних» платформ для збереження інформації, вибір надійних провайдерів, формування програм професійної підготовки інноваторів, розширення мережі Патентних центрів тощо) і неформальних (перевірка відбору кадрів та у процесі їх діяльності, захист кар'єри та освітній захист, інтеграція функцій служб безпеки та маркетингу у напрямі реалізації інформаційно-аналітичної роботи, мотивування) заходів. Для їх впровадження рекомендовано механізм підсилення інформаційної складової кластеризації національної економіки, що містить економічну, організаційну та інституційну складові (рис. 5).

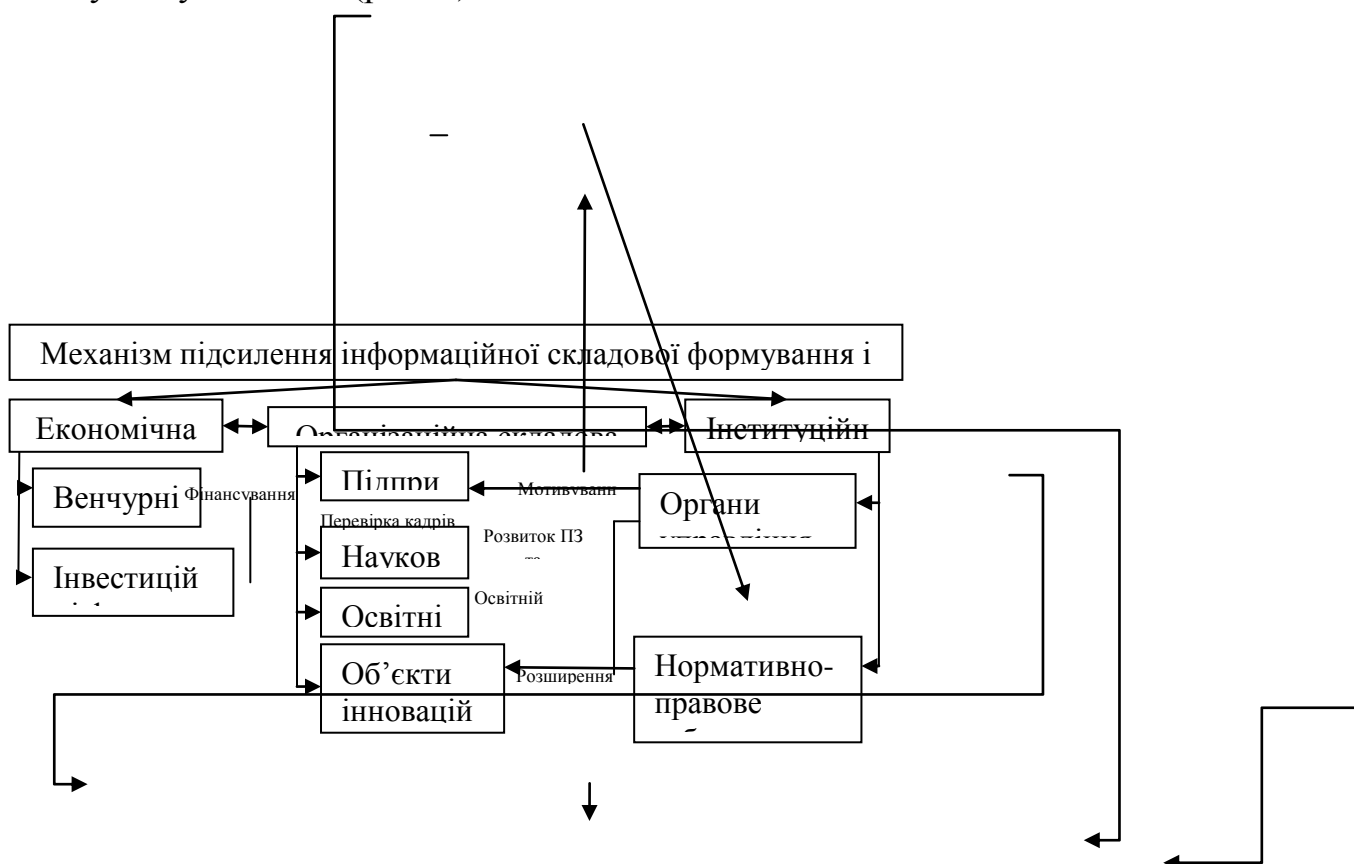

Рис. 5. Механізм підсилення інформаційної складової формування і розвитку систем кластеризації національної економіки

Примітка: *сформовано автором*

У роботі визначено напрями урахування загроз у процесі формування і розвитку систем кластеризації національної економіки (рис. 2) при ціноутворенні на інноваційну продукцію. На етапі обрання стратегії ціноутворення на інноваційну продукцію у процесі формування і розвитку систем кластеризації рекомендовано використовувати матричні методи. З цією метою сформовано матрицю визначення стратегії ціноутворення з урахуванням рівня загроз формування і розвитку систем кластеризації національної економіки, що придатна для застосування при визначенні стратегії ціноутворення на нові товари. Вона передбачає уточнення стратегій («Зняття вершків», проходження за лідером, нейтральна, проникнення, психологічної ціни) залежно від рівня загроз в процесі формування і розвитку систем кластеризації.

Урахування загроз формування і розвитку систем кластеризації національної економіки при ціноутворенні на існуючі товари відбувається згідно певних функціональних залежностей. Із зростанням рівня загроз знижуються можливості підприємства щодо управління ціною. Зниження рівня загроз в процесі формування і розвитку систем кластеризації створює прецедент для зниження ціни, що пов'язане із використанням стратегії ковзної ціни.

Підчас розрахунку остаточної ціни інноваційного товару урахування рівня загроз при формуванні і розвитку систем кластеризації можливо в процесі застосування параметричних, експертних методів, методів кореляційно-регресійного аналізу, договірних, конкурентних цін згідно методологій кожного із них.

У п'ятому розділі «Державне управління системами кластеризації національної економіки» обґрунтовано підходи до визначення механізму формування і розвитку систем кластеризації національної економіки, сформовано концепцію гнучкого управління кластеризацією, розвинуто нормативно-правове поле кластеризації у контексті дії рекомендованого механізму, обґрунтовано можливість створення національного кластерного бюро України при президентові України.

Дослідження практики формування і забезпечення систем кластеризації довело те, що управління системами кластерів відрізняється різноманіттям практичних підходів, множиною визначених наборів чи окремих політичних інструментів, прийомів та методів для її реалізації. Дослідження досвіду формування і розвитку систем кластеризації у різних країнах також не дозволяє виділити єдиний підхід до забезпечення державного управління системами кластеризації національної економіки.

У роботі визначено, що рівень державного регулювання можна посилювати або послаблювати, оперативно замінювати важелі впливу у випадках їх негативної дії; застосовувати стимули і пільги тощо. Це відповідає вимогам, що висуваються до сучасних концепцій державного управління. Тому, пропонується концепція гнучкого управління кластеризацією, яку слід реалізувати залежно від рівня

ключових чинників: етапу кластеризації, наявності ресурсів, рівня розвитку міжнародних економічних відносин, промисловості, суміжних і підтримуючих видів економічної діяльності, інфраструктурного забезпечення. При цьому ключовими її інструментами є фінансове забезпечення, наукова сфера, освіта, інфраструктура, міжнародна сфера. Множина інструментів, які визначають гнучке управління кластеризацією (P_{fap}) може бути описана шляхом:

$$P_{fap} = \left\{ \bigcup_{i=1}^n P_{fap_i} \right\} = \{ P_{fap_1} + P_{fap_2}, \dots, P_{fap_n} \}, (i = \overline{1, n}) \quad (2)$$

де $P_{fap_1}, \dots, P_{fap_n}$ – показники гнучкого управління кластеризацією; n – кількість показників, використання яких передбачено гнучким управлінням кластеризації національної економіки, шт. До показників гнучкого управління зараховано: P_{fap_1} – етап кластеризації національної економіки; P_{fap_2} – рівень ресурсного забезпечення процесів кластеризації; P_{fap_3} – рівень розвитку міжнародної сфери; P_{fap_4} – рівень промислового розвитку; P_{fap_5} – рівень інфраструктурного забезпечення.

Для кожного із рекомендованих показників характерні відповідні рівні прояву (табл. 4) та повинні виконуватись умови:

$$\left\{ \bigcup_{i=1}^n P_{fap_i} \right\} = \{ P_{fap_1}, \dots, P_{fap_n} \}, P_i \subseteq P; \quad (3)$$

$$P_{fap_i} = \left\{ \bigcup_{j=1}^{k_i} P_{fap_{ij}} \right\} = \{ P_{fap_{i1}}, \dots, P_{fap_{ik_i}} \}, \quad (4)$$

де k_i – кількість параметрів в межах кожного із показників гнучкого управління кластеризацією національної економіки, шт.

З урахуванням вказаних умов та виявлених залежностей, модель набула вигляду:

$$\left\{ \bigcup_{i=1}^5 P_{fap_i} \right\} = \left\{ \bigcup_{i=1}^5 \left\{ \bigcup_{j=1}^{k_i} P_{fap_{ij}} \right\} \right\} = \left\{ \{ P_{fap_{11}}, P_{fap_{12}} \}, \{ P_{fap_{21}}, P_{fap_{22}}, P_{fap_{23}} \}, \{ P_{fap_{31}}, P_{fap_{32}}, P_{fap_{33}} \}, \{ P_{fap_{41}}, P_{fap_{42}}, P_{fap_{43}} \}, \{ P_{fap_{51}}, P_{fap_{52}}, P_{fap_{53}} \} \right\}, \quad (5)$$

де $P_{fap_{11}}, P_{fap_{12}}$ – відповідні параметри для ідентифікування методів гнучкого управління кластеризацією при різних етапах кластеризації (P_{fap_1}); $P_{fap_{21}}, P_{fap_{22}}, P_{fap_{23}}$ – відповідні параметри для ідентифікування методів гнучкого управління кластеризацією за різної наявності ресурсів (P_{fap_2}); $P_{fap_{31}}, P_{fap_{32}}, P_{fap_{33}}$ – відповідні параметри для ідентифікування методів гнучкого управління кластеризацією при різному рівні розвитку міжнародних економічних відносин (P_{fap_3}); $P_{fap_{41}}, P_{fap_{42}}, P_{fap_{43}}$ – відповідні параметри для ідентифікування методів гнучкого управління кластеризацією за різного рівня промислового розвитку (P_{fap_4}); $P_{fap_{51}}, P_{fap_{52}}, P_{fap_{53}}$ – відповідні параметри для ідентифікування методів гнучкого управління кластеризацією при різному рівні інфраструктурного забезпечення (P_{fap_5}).

Ключові інструменти державного управління кластеризацією у межах гнучкої концепції управління

Сфери управління кластеризацією	Тип у межах гнучкої політики	
А. Фінансування	А.1	Пряме
	А.2	Опосередковане
Б. Наукова сфера	Б.1	Формування інноваційних програм кластеризації та їх фінансування
	Б.2	Заохочення до співпраці бізнес-середовища із науковими центрами нефінансовими методами
	Б.3	Взаємодія без жодного державного втручання
В. Сфера освіти	В.1	Створення наукових дослідницьких центрів, особливих організаційних форм для реалізації результативної взаємодії освітніх, промислових та наукових установ тощо
	В.2	Забезпечення умов для трансферу знань між освітніми і науковими установами
	В.3	Консультаційна робота і заохочення освітнього розвитку у процесі кластеризації
Г. Інше інфраструктурне забезпечення	Г.1	Фінансування великих (комплексних) інфраструктурних проектів
	Г.2	Здійснення заходів для розвитку організаційної, фінансової, транспортної, логістичної чи кадрової інфраструктури
	Г.3	Тренінги та маркетинг для стимулювання розвитку кластерів
Д. Міжнародна сфера та міжрегіональна взаємодія	Д.1	Укладення угод про міжнародну співпрацю у сфері кластеризації
	Д.2	Оголошення грантів та конкурсів на розроблення кластерних проектів, створення робочих груп для усебічного вивчення кластерів
	Д.3	Співпраця у здійсненні тренінгів і маркетингу для стимулювання розвитку кластерів

Примітка: *сформовано дисертантом*

За рівнями прояву рекомендованих п'яти ознак можна обрати 3 базові моделі кластерної політики: 1) передбачає пряме фінансування кластеризації яке слід використати на створення наукових дослідницьких центрів, особливих організаційних форм, розвиток кластерної інфраструктури. Усе це повинно бути підкріплено укладенням угод про міжнародну економічну співпрацю, що повинно бути доповнено створенням та реалізацією інноваційних програм кластеризації; 2) базується на тому, що при непрямому державному фінансуванні слід сконцентрувати основну увагу на створенні умов для кластеризації: до співпраці бізнес-середовища із науковими центрами, розвитку організаційної, фінансової, транспортної, логістичної чи кадрової інфраструктури. При цьому можна оголосити гранди та конкурси на розроблення кластерних проектів тощо; 3) передбачає те, що опосередковане державне фінансування спрямоване на консультаційну роботу і заохочення освітнього розвитку у процесі кластеризації, забезпечення проведення тренінгів та маркетинг для стимулювання розвитку кластерів тощо.

У практиці державного управління згідно гнучкого підходу можуть бути застосовані інші моделі кластерної політики, найбільш поширені із яких описані у роботі. Оскільки між групами характеристик кластерної політики існують різні взаємозв'язки, у роботі визначено та обґрунтовано ті з них, які істотно впливають на рішення щодо її реалізації. У результаті використання поєднувального аналізу, найбільш вагомою ознакою гнучкої кластерної політики встановлено освітне

забезпечення, а найменш вагомою – наукова сфера. У зв'язку із цим, можемо вказати на те, що першочергову увагу при визначенні типу кластерної політики необхідно приділити питанням освіти працівників.

Для реалізації моделі гнучкої кластерної політики необхідною є діяльність із розвитку нормативно-правового поля кластеризації, що рекомендовано здійснити у чотирьох напрямках: прийняття окремих законів та нормативних актів; внесення змін до чинного законодавства у сфері кластеризації; внесення змін до законодавчих та нормативних актів, дія яких пов'язана із регулюванням національної економіки; приєднання до норм міжнародного права.

З метою результативного впровадження концепції гнучкого управління, рекомендовано розвинути участь територіальних громад у процесах кластеризації, для чого можна рекомендувати створення регіональних програм формування і забезпечення систем кластеризації, розвинути повноваження щодо визначення напрямів державної кластерної політики та формування на її основі стратегії кластеризації, фінансування кластерів із місцевих бюджетів тощо.

З урахуванням особливостей механізму формування і розвитку систем кластеризації національної економіки обґрунтовано функціонально-структурний, а також системно-рівневий та структурний підходи до його забезпечення (рис. 6).

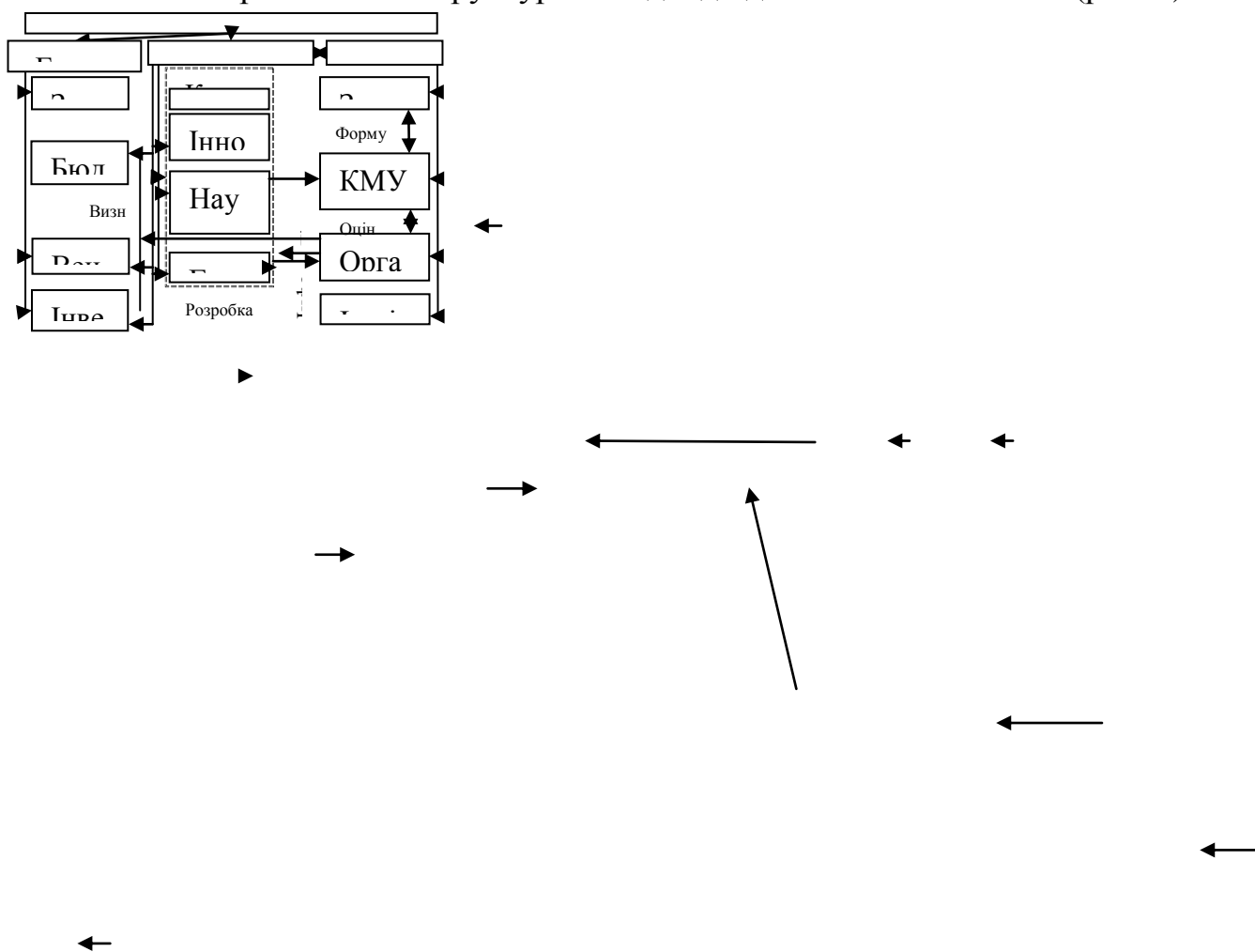

Рис. 6. Структурно-функціональний підхід до забезпечення механізму формування і

розвитку систем кластеризації національної економіки

Примітка: власна розробка автора

Для результативної реалізації кластерної політики рекомендуємо створення національного кластерного бюро України при президентові України. До його повноважень віднесено сприяння кластеризації промисловості, розвиток кластерної інфраструктури та підтримка інноваційних кластерів та інших форм мережевої взаємодії (сприяння кластерним ініціативам шляхом оголошення грантів, проведення конкурсів із відповідним фінансовим забезпеченням; експертиза кластерів і кластерні дослідження; консалтингова, маркетингово-аналітична та брендингова діяльність; поширення інформації (забезпечення зв'язків з іншими кластерами у регіонах України та зарубіжними кластерами тощо). Для цього працівникам слід доручити консалтинг, маркетингово-аналітичну та брендингову діяльність; кластерний аналіз регіонів та розповсюдження інформації щодо його результатів; оголошення конкурсів та тендерів для формування мереж кластерної взаємодії тощо.

Структуру рекомендованого кластерного бюро пропонуємо представити як сукупність центрального та регіонального управлінь, що забезпечить достатній рівень децентралізації процесів формування і розвитку систем кластеризації. Контроль за діяльністю рекомендованого комітету слід покласти на Комітет з питань промислової політики та підприємництва.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми – розроблення теоретичних положень та прикладних рекомендації щодо формування і розвитку систем кластеризації. Наведені у дисертаційній роботі наукові теоретичні та прикладні результати сприятимуть формуванню і розвитку систем кластеризації національної економіки засобами розроблення положень з аналізування, використання інструментарію визначення рівня загроз формування систем кластеризації національної економіки, моделювання цих систем, впровадження механізму забезпечення кластеризації, гнучкого підходу до державного управління на основі розвитку чинного нормативно-правового поля та удосконалення структури органів побудови кластеризації, підвищення ролі банківської системи у процесах кластеризації і рівня конкурентоспроможності промислових кластерів на цій основі.

Проведені дослідження дозволяють зробити такі висновки і узагальнення:

1. Сформовано визначення поняття кластеризації, яку слід розглядати як процес створення кластерів та інших мережевих структур для досягнення цілей цих об'єднань шляхом забезпечення відповідних умов та вжиття організаційно-економічних заходів їх учасниками. Дане визначення може використовуватись науковцями у подальших дослідженнях кластеризації національної економіки.

Виявлено цілісні (емерджентні, неадитивні властивості систем, що не зводяться без залишку до властивостей окремих елементів: інноваційність, гнучкість, еволюційність, емерджентність) та адитивні (неперервність, нерівномірність, циклічність, динамічність, невизначеність, системність) властивості кластеризації. Зміст властивостей кластеризації важливий та може бути використаний науковцями для більш глибокого дослідження зміни систем кластеризації національної економіки.

2. Виявлено, що кластерна модель розвитку вітчизняної економіки не набула значного поширення, чому перешкоджають чинники економічного, політичного, соціального, законодавчого, інноваційного спрямування. Для їх подолання слід активізувати діяльність щодо розроблення єдиної державної кластерної політики. Її пріоритетними напрямками можна вважати формування програм підтримки малого бізнесу, технопарків, особливих економічних зон, розвиток інвестиційних та венчурних фондів, інвестиційних програм; сприяння реалізації проектів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності учасників кластеру, формування законотворчих ініціатив щодо кластеризації національної економіки, створення інституційного середовища, стимулювання кластерних утворень тощо. Результати аналізування можуть використовуватись для розвитку технологій державного управління у напрямі впровадження інноваційних форм модернізації національної економіки.

3. Виявлено методи дослідження кластеризації національної економіки, а саме: загальні (передбачають дослідження географічного розміщення кластерів, механізму їх функціонування, кількості учасників, їх характерних рис тощо) і спеціальні (передбачають визначення потенціалу кластеризації, кластерних можливостей регіонів чи результатів впровадження кластеризації). Аналітики, на яких покладається безпосереднє виконання функцій у визначеній сфері державного управління, можуть використовувати результати дослідження для оцінювання потенціалу кластеризації економічних регіонів країни.

4. Встановлено, що національна економіка України перебуває на початковому етапі кластеризації, який характеризується: охопленням певних регіонів України та багатьох видів економічної діяльності; об'єднанням зусиль бізнесу, науки і влади в сферах максимально швидкого повернення вкладеного капіталу і отримання прибутків; формуванням у багатьох регіонів лише одного промислового кластеру (Рівненська, Полтавська, Сумська область), неоднозначними економічними наслідками для регіонів тощо. Оцінено перспективи розвитку систем кластеризації національної економіки, для чого застосовано удосконалений метод радарів, що передбачає реалізацію таких етапів: формування множини якісно-кількісних критеріїв (конкурентоспроможність продукції; індекс фондівдачі; індекс використання трудових ресурсів; темп зростання частки ринку; індекс рентабельності продукції; індекс матеріалоємності; ефективність сукупних виробничих витрат; кількість підприємств у кластері; рівень оптимізації бізнес-

процесів (внутрішньокластерної взаємодії); кількість працівників; індекс експорту; рівень спеціалізованої освіти; рівень спеціалізованої матеріальної інфраструктури; наявність асоціацій; рівень цільового фінансування; рівень самофінансування; рівень фінансування експорту; мінімальний коефіцієнт обороту; накладні витрати виробництва; швидкість товароруху), визначення їх фактичного (емпіричного) та бального (експертного) значення, оцінювання вагомості критеріїв, формування графіку радарів, визначення площ багатокутників кластерів, розрахунок імовірності кластеризації, забезпечення зворотнього зв'язку. Результати досліджень, що свідчать про імовірність об'єднання кластерів відповідних видів економічної активності, можуть бути використані при прийнятті раціональних управлінських рішень щодо спрямування існуючих регіональних ресурсів на розвиток систем кластеризації, поглиблення коопераційних зв'язків тощо, засобами державного управління.

5. Виявлено чинники впливу на формування систем кластеризації національної економіки, які поділені на фактори позитивного впливу (мотиватори) та фактори негативного впливу (загрози). Загрозами кластеризації національної економіки є: низький рівень фінансування НДДКР, нерозвинутість інноваційної інфраструктури, недостатнє інформаційне забезпечення інноваційної діяльності, недосконала стимулююча та податкова політика держави, зниження експорту та збільшення імпорту наукомістких товарів, зростання ризиків інноваційної діяльності, нецільове та неефективне використання фінансових ресурсів, спрямованих на підтримку інноваційної діяльності, спекуляція, технологічне відставання та повільний розвиток перспективних форм інноваційної діяльності, низький рівень безпеки інноваційного продукту. Мотиваторами формування систем кластеризації національної економіки зараховано: участь держави у міжнародних організаціях, науково-технічний прогрес, діяльність державних органів влади щодо забезпечення регулюючої функції, діяльність наукових установ, що спрямована на розвиток людського капіталу, детінізацію економіки, глобалізацію та регіоналізацію. Дані дослідження можуть використовуватись у сфері управлінського організуючого впливу шляхом використання повноважень виконавчої влади через формування рекомендації із підвищення рівня кластеризації національної економіки.

6. Удосконалено інструментарій оцінювання кластеризації національної економіки – сформовано послідовність, яка передбачає визначення інтегрального показника рівня загроз формування систем кластеризації національної економіки на основі реалізації низки етапів: визначення цілей та задач оцінювання; інформаційне забезпечення; обрання методів оцінювання; визначення загроз формування систем кластеризації національної економіки та формування системи часткових показників оцінки; розрахунок значень часткових показників та вагомості їх впливу на формування систем кластеризації національної економіки; визначення інтегрального показника рівня загроз кластеризації; узагальнення результатів та прийняття управлінських рішень. Даний метод може бути використаний представниками

органів державного управління для визначення рівня загроз формування систем кластеризації національної економіки.

7. Сформовано модель фінансового забезпечення діяльності кластера в умовах розвинутого фондового ринку, що містить етапи фінансового забезпечення діяльності кластеру і пропонувану участь банківської структури у діяльності кластеру на кожному із них. За низького рівня розвитку фондового ринку визначено напрями підвищення ролі банківської системи у кластеризації на основі його розвитку. Такий підхід дозволить забезпечити системи кластеризації достатнім рівнем фінансових ресурсів на кожному із етапів їх формування і розвитку.

8. Сформовано рекомендації із використання формальних і неформальних заходів із підвищення інформаційної складової формування систем кластеризації національної економіки та механізм їх реалізації, використання якого дозволить фахівцям із управління національним господарством підвищити результативність впливу на кластеризацію національної економіки.

9. Визначено напрями урахування кластеризації національної економіки при ціноутворенні на інноваційну продукцію на етапі визначення його стратегії та при розрахунку остаточної ціни, для чого розроблено матриці визначення стратегії ціноутворення з урахуванням рівня загроз формування систем кластеризації національної економіки. Їх доцільно використовувати державними службовцями при визначенні стратегій управління національним господарством.

10. Обґрунтовано механізм забезпечення кластеризації національної економіки з позицій функціонально-структурного, а також системно-рівневого та структурного підходу до його забезпечення. Його застосування сприятиме ліквідації (усуненню, зниженню рівня впливу) загроз формування систем кластеризації національної економіки.

11. Сформовано концепцію гнучкого підходу до нормативного управління кластеризацією, який базується застосуванні одного із чотирьох факторів впливу на рівень кластеризації (етапу кластеризації, наявності ресурсів, рівня розвитку міжнародних економічних відносин, рівня розвитку промисловості, суміжних і підтримуючих видів економічної діяльності, рівень інфраструктурного забезпечення) залежно від рівня дії наступних чинників: етапу кластеризації, наявності ресурсів, рівня розвитку міжнародних економічних відносин, рівня розвитку промисловості, суміжних і підтримуючих видів економічної діяльності, рівень інфраструктурного забезпечення. Його використання забезпечить інноваційний управлінський підхід до формування і забезпечення систем кластеризації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1.1. Монографії

1. Маслак, О.О., 2018. *Системи кластеризації національної економіки: формування розвиток та державне управління*. Львів: Видавництво Львівської політехніки, с. 317.

2. Маслак, О. О. та Кузьмін, О. Є., 2018. *Безпека інноваційного розвитку в умовах кластеризації національної економіки*. Львів: Видавництво ННВК «АТБ», с. 273 (Особистий внесок автора: розкрито сутність поняття та особливості процесів кластеризації національної економіки, їх вплив на безпеку інноваційного розвитку промисловості).

3. Маслак, О.О., Дорошкевич, К.О. та Удовиченко, Т.Є., 2018. Кластеризація національної економіки: сучасний стан та оцінювання динаміки розвитку. В: *Сучасні тенденції розвитку регіонів, підприємств та їх об'єднань*. Дніпро: Пороги, с.131-145 (Особистий внесок автора: оцінено стан кластеризації національної економіки та окреслено напрями розвитку).

4. Маслак, О.О., Дорошкевич, К.О. та Удовиченко, Т.Є., 2017. Моделі забезпечення кластеризації національної економіки в умовах інноваційного розвитку. В: Л.М. Бандоріна та Л.М. Савчук, ред. *Розвиток суб'єктів господарювання України: сучасні реалії та перспективи*. Дніпро: Пороги, с. 38-56 (Особистий внесок автора: здійснено концептуальну постановку моделі формування і розвитку систем кластеризації національної економіки в умовах інноваційного розвитку).

5. Маслак, О.О., Кузьмін, О.Є. та Дорошкевич, К.О., 2017. Управління кластерами як відкритою системою. В: Л.М. Савчук та К.Ф. Ковальчук, ред. *Економічна кібернетика: моделювання соціально-економічних систем*. Дніпро: Пороги, с. 330-344 (Особистий внесок автора: розглянуто поняття кластерів як відкритих систем, процес управління кластерами досліджено з позицій системного підходу).

6. Маслак, О.О., Кузьмін, О.Є. та Дорошкевич, К.О., 2017. Інноваційний розвиток національної економіки: сутність, умови забезпечення та складові елементи. В: *Інноваційна діяльність та економічна безпека підприємств*. Дніпро: Пороги, с. 13-27 (Особистий внесок автора: визначено роль процесів кластеризації у забезпеченні інноваційного розвитку національної економіки).

7. Maslak, O., Doroshkevych, K. and Petryshyn, N., 2016. In addition to the question of the development of the normative-legal field of clustering. In: A. Berezin, M. Bezpartochnyi, ed. *Innovative approaches in the management of competitiveness of business*. Riga: «Landmark» SIA. Vol.1. pp. 26-35 (Особистий внесок автора: окреслено напрями удосконалення чинного нормативного поля кластеризації національної економіки).

8. Маслак, О.О., Дорошкевич, К.О. та Удовиченко, Т.Є., 2016. Формування стратегії ціноутворення на інноваційну продукцію з урахуванням безпечного інноваційного розвитку. В: *Управління інноваційною, інвестиційною та економічною діяльністю інтегрованих об'єднань та підприємств*. Дніпропетровськ:

Пороги, с. 500-510 (*Особистий внесок автора: визначено напрями урахування загроз кластеризації при інноваційному ціноутворенні та визначенні цін на інноваційний продукт*).

9. Маслак, О.О., Удовиченко, Т.Є. та Дорошкевич, К.О., 2015. Значення інвестицій для поживлення інноваційного розвитку промисловості в умовах активізації її кластеризації. В: М.С. Пашкевич та Ж.К. Нестеренко, ред. *Розвиток економіки України під впливом економічних, соціальних, технологічних та екологічних трендів*. Дніпропетровськ, с. 408-414 (*Особистий внесок автора: вказано на заходи із підвищення інформаційної складової кластеризації національної економіки в умовах інноваційного розвитку*).

10. Маслак, О.О., 2015. Значення банківської системи у підтримці кластеризації промисловості. In: S.I. Drobyazko, ed. *Economic efficiency of business in the conditions of unstable economy*. Taunton: Aspekt Publishing of Budget Printing Center, pp. 297-302 (*Особистий внесок автора: оцінено роль банківської системи у забезпеченні діяльності окремих кластерів та кластеризації національної економіки загалом*).

11. Маслак, О.О., Овчарук, В.В. та Дорошкевич, К.О. 2014. *Конкурентоспроможність регіону в умовах кластеризації національної економіки: сутність та інструментарій оцінювання*. Львів: Ліга-Прес, с. 205-219 (*Особистий внесок автора: розвинуто теоретичні засади кластеризації національної економіки, здійснення аналізування систем кластеризації*).

12. Маслак, О.О. та Дорошкевич, К.О., 2014. Фінансові ресурси створення та розвитку кластерів. В: *Пріоритетні напрями регіональної політики в економічній сфері (розвиток галузей та регіонального виробництва, бюджетне регулювання та фінансування)*. Павлоград: Арт Синтез-Т. Т.2, с. 196-104 (*Особистий внесок автора: вивчено фінансові ресурси кластеризації національної економіки та вказано на джерела їх формування*).

13. Маслак, О.О., Удовиченко, Т.Є. та Лега, О.С., 2014. Оцінка потенціалу та кластеризації Західних регіонів України. В: Т.О. Журавльова, ред. *Пріоритетні напрями регіональної політики в економічній сфері (економічне районування, стратегічне планування, інтелектуально-інноваційні системи, трудовий потенціал та розвиток сільських територій)*. Павлоград: Арт Синтез-Т. Т.2, с. 205-219 (*Особистий внесок автора: оцінено стан кластеризації Західних регіонів України та вказано на напрями його розвитку*).

14. Маслак, О.О. та Ткаченко, К.В., 2014. Кластеризація як механізм досягнення конкурентоспроможності у галузі машинобудування України. W: A. Ejsmont, K. Kucab-Bąk i I. Przychocka, red. *Transgraniczność jako czynnik rozwoju regionu (na przykładzie województwa podlaskiego)*. T.2 : *Współpraca Polski ze wschodnim sąsiedztwem gospodarczym – wybrane aspekty*. Suwałki: PWSZ Suwałki. s. 301-309 (*Особистий внесок автора: вказано на можливість підвищення конкурентоспроможності видів економічної діяльності на засадах кластеризації*).

15. Маслак, В.О., Маслак, О.О. та Жежуха, В.Й. 2010. Ринкова інфраструктура та її вплив на економічне зростання виробництва: теоретичні та прикладні засади. Львів: ПП “Арал”, с.202 (*Особистий внесок автора: розкрито особливості впливу ринкової інфраструктури на процес економічного зростання*).

1.2. Публікації у наукових фахових виданнях України

16. Maslak*, O.O., Kuzmin, O.Ye., Petryshyn, N.Ya. and Zhezhukha, V.Yo., 2018. Revisiting the issue of development of the legal framework for cluster development. *Проблеми економіки*, 1 (35), с.101-107 (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Research Papers in Economics, Index Copernicus, PИИЦ, EBSCO Publishing, Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Bible, ProQuest, Open Academic Journals Index, Advanced Science Index, EconLit, EconBiz, WorldCat, GetInfo*) (*Особистий внесок автора: запропоновано напрями модернізації чинного нормативно-правового поля кластеризації національної економіки*).

17. Maslak, O.O., Doroshkevych, K.O. and Salata I.Z., 2018. Principles of formation and development of clustering systems of the national economy. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького. Серія «Економічні науки»*, 20 (86), с. 68-72 (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus, Google Scholar, Base, National Scientific agricultural library, Ulrichsweb Global Serials Directory, Socionet*) (*Особистий внесок автора: сформовано принципи, які визначають формування і розвиток систем кластеризації*).

18. Маслак*, О.О., Кузьмін, О.Є. та Удовиченко, Т.Є., 2018. Проблеми кластеризації національної економіки та шляхи їх вирішення. *Бізнес-інформ*, 1 (480), с. 73-78 (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus, PИИЦ, Research Papers in Economics, Ulrichsweb Global Serials Directory, Directory of Open Access Journals, Academic Journals Databas, Open Academic Journals Index, Research Bible, Scientific Indexing Service, Advanced Science Index, WorldCat, Global Impact Factor*) (*Особистий внесок автора: окреслено проблеми кластеризації національної економіки*).

19. Маслак, О.О., Дорошкевич, К.О. та Вороновська, М.М., 2017. Діагностика загроз інноваційного розвитку промисловості в умовах кластеризації національної економіки. *Економічний простір*, 118, с. 106-116 (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus, Google Scholar*) (*Особистий внесок автора: визначено загрози кластеризації національної економіки та рекомендовано інструментарій їх оцінювання*).

20. Кузьмін, О.Є., Маслак, О.О. та Удовиченко, Т.В., 2016. До питання державного управління кластеризацією промисловості. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку, 851, с. 48-55 (*Особистий внесок*

* видання одночасно належать до міжнародних наукометричних баз даних

автора: розглянуто ключові аспекти державного управління кластеризацією національної економіки).

21. Маслак, О.О. та Лега, О.С., 2014. Необхідність застосування міжнародних стандартів обліку (IAS) в умовах економічної інтеграції України з ЄС. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*, 797, с. 263-268 (Особистий внесок автора: досліджено перспективні напрями інтеграції національної економіки у простір ЄС в умовах кластеризації).

22. Маслак, О.О., Овчарук, В.В. та Дорошкевич, К.О., 2014. Конкурентоспроможність регіону в умовах кластеризації національної економіки: сутність та перспективи розвитку. *Економічний простір*, 85, с. 72-81 (Міжнародна представленість та індексація журналу: РІНЦ) (Особистий внесок автора: окреслено та доведено позитивний вплив кластеризації на конкурентоспроможність регіонів).

23. Маслак[†], О.О., 2014. Безпека інноваційного розвитку промисловості як складова національної безпеки країни. *Бізнес Інформ*, 7 (438), с. 93-97 (Міжнародна представленість та індексація журналу: РІНЦ).

24. Маслак, О.О. та Дорошкевич, К.О., 2013. Визначення рівня безпеки інноваційного розвитку національної економіки. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*, 11 (200), с. 176-180 (Особистий внесок автора: сформовано порядок оцінювання безпечного інноваційного розвитку національної економіки).

25. Маслак, О.О., 2013. Роль міжнародних організацій у формуванні безпеки інноваційного розвитку держави. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*, 769, с. 281-286.

26. Маслак, О.О., 2013. Оцінювання безпеки інноваційного розвитку в умовах кластеризації національної економіки. *Економічні інновації*, 52, с. 160-170.

27. Маслак, О.О., 2013. Поняття «кластери» і «кластеризація» та їхня роль у підвищенні конкурентоспроможності національної економіки. *Формування ринкових відносин в Україні*, 6 (145), с. 45-48.

28. Маслак, О.О., Дорошкевич, К.О. та Удовиченко, Т.Є., 2012. Переваги та недоліки підходів до оцінювання безпеки інноваційного розвитку національної економіки. *Науковий вісник НЛТУ України*, 22.11, с. 283-287 (Особистий внесок автора: оцінено підходи до визначення безпеки інноваційного розвитку національної економіки).

29. Маслак, О.О., 2012. Загрози безпеці інноваційного розвитку національної економіки та шляхи їх усунення. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 4, с. 181-186.

[†] видання одночасно належить до міжнародних наукометричних баз даних

30. Маслак, О.О., Дорошкевич, К.О. та Вороновська, М.М., 2012. Чинники впливу на інноваційну діяльність промислових підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*, 22.8, с. 269-274 (*Особистий внесок автора: узагальнено групи чинників, які впливають на інноваційний розвиток підприємств*).

31. Маслак, О.О., Смірнов, Ю.О., Король, Р.І. та Томич, М.М., 2009. Методи управління валютним демпінгом комерційних банків. *Науковий вісник НЛТУ України*, 19.5, с. 203-208 (*Особистий внесок автора: досліджено стан розвитку та властивості функціонування банківської системи*).

32. Маслак, О.О., Удовиченко, Т.Є. та Овчарук, В.В., 2009. Інновації підприємств як складова конкурентоспроможності регіону. *Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції*, 15 (3), с. 73-78 (*Особистий внесок автора: досліджено явище конкурентоспроможності регіону та впливу на неї інноваційної діяльності*).

33. Маслак, О.О., Стасюк, Н.Р. та Жежуха, В.Й., 2009. Регіональні аспекти оцінювання інвестиційної привабливості як чинника стимулювання інноваційної діяльності. *Регіональна економіка*, 3, с. 74-79 (*Особистий внесок автора: визначено властивості стимулювання інноваційної діяльності на регіональному рівні*).

34. Маслак, О.О. та Жежуха, В.Й., 2008. Сутність та значення інновацій для промислових підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*, 18.6, с. 273-276 (*Особистий внесок автора: вивчено види інновацій, що забезпечують безпечний інноваційний розвиток*).

35. Маслак, О.О., Жежуха, В.Й. та Григоренко, О.В., 2008. Основні проблеми інноваційної діяльності промислових підприємств регіону. *Регіональна економіка*, 2, с. 261-269 (*Особистий внесок автора: вказано на проблеми інноваційної діяльності підприємств*).

36. Маслак, О.О. та Жежуха, В.Й., 2008. Чинники впливу на інноваційну активність підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*, 18.8, с. 203-207 (*Особистий внесок автора: досліджено стан інноваційної діяльності та активність промисловості*).

37. Маслак, О.О. та Жежуха, В.Й., 2008. Оцінювання інноваційності технологічних процесів машинобудівних підприємств та визначення їх економічної ефективності. *Науковий вісник НЛТУ України*, 18.5, с. 266-270 (*Особистий внесок автора: вивчено явище інноваційності та критерії його забезпечення*).

38. Маслак, О.О., 2002. Напрямки інфраструктурного забезпечення економічного зростання виробництва. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку, 457, с. 222-227.

39. Маслак, О.О., Кузь, А.В. та Маслак, В.О., 2000. Вибір стратегії інвестиційної діяльності автобудівного підприємства в умовах невизначеності зовнішнього середовища. *Вісник Державного університету «Львівська політехніка»*. Серія:

Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку, 384, с. 271-276 (Особистий внесок автора: вивчено послідовність формування стратегії для промислових підприємств).

40. Маслак, О.О., Трач, В.П. та Кузь, А.В., 1999. Інвестиційна підтримка інноваційної діяльності. *Вісник Державного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*, 368, с. 153-160 (Особистий внесок автора: визначено напрями розвитку інноваційної діяльності шляхом використання інвестиційних ресурсів).

1.3. Праці у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які внесені до міжнародних наукометричних баз даних

41. Kuzmin, O., Maslak, O. and Petryshyn, N., 2017. Security provision mechanism of the industry innovative development under conditions of national economics clustering: functions and practical value. *Journal Association 1901 «SEPIKE»*, 16, pp. 110-114 (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus*) (Особистий внесок автора: розвинуто механізм забезпечення інноваційного розвитку національної економіки).

42. Maslak, O., Petryshyn, N. and Udovychenko, T., 2016. Recommendations for the establishment and management of industrial clustering. *Journal Association 1901 «SEPIKE»*, 14, pp. 114-119 (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus*) (Особистий внесок автора: надано рекомендації із управління розвитком промислових кластерів).

43. Maslak, O.O. and Doroshkevych, K.O., 2016. Enchantment of the information component of innovation development of industry. *Науковий вісник Національного гірничого університету*, 2, с. 139-144 (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Scopus, Index Copernicus, EBSCO Publishing, Research Bible, Ulrichsweb Global Serials Directory, Ulrich's Web Global Serials Directory, Research Bib.*) (Особистий внесок автора: розроблено модель підвищення інформаційної складової кластеризації національної економіки в умовах інноваційного розвитку на основі використання інвестиційних ресурсів).

44. Maslak, A., Prokopyuk, A., Doroshkevych, K., Ovcharuk, V. and Tkachenko, K., 2014. Studio della clustering della competitivita economia nazionale della regione. *Italian Science Review*, 4 (13), pp. 210-214 (Особистий внесок автора: обґрунтовано сутність кластеризації та її значення для розвитку національної економіки).

45. Маслак, О.О. та Ткаченко, К.В., 2014. Кластеризація національної економіки України та її конкурентоспроможність на світових ринках. *Молодий вчений*, 4 (07), с. 86-90 (Міжнародна представленість та індексація журналу: *РІНЦ*) (Особистий внесок автора: здійснено типологію методів, які призначені для оцінювання конкурентоспроможності промислових кластерів).

46. Maslak, O.O. and Satalkina, L.O., 2012. Foreign direct investment in ukraine economy. Effects of foreign direct investment involvment. *Econtechmod*, 1(4), pp. 29-33

(Особистий внесок автора: вивчено тенденції прямого іноземного інвестування в економіку України).

2. Опубліковані праці апробаційного характеру

47. Маслак, О.О., 2018. Фінансування органів державного управління системою кластеризації національної економіки. В: *Економічний і соціальний розвиток України у XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації: XV Ювілейна Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених*. Тернопіль, Україна, 29-30 Березень 2018. Тернопіль: «Економічна думка ТНЕУ».

48. Маслак, О.О., 2018. Ознаки кластеризації національної економіки. В: *Економічні, політичні та культурологічні аспекти європейської інтеграції України в умовах нових глобалізаційних викликів: Міжнародна науково-практична конференція*. Ужгород, Україна, 16-17 Квітень 2018. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика».

49. Маслак, О.О. та Кузьмін, О.Є., 2018. Оцінювання ризиків формування та розвитку систем кластеризації національної економіки. В: *Актуальні проблеми та перспективи трансформації міжнародних економічних відносин і світового господарства: XIV Міжнародна науково-практична конференція*. Хмельницький, Сатанів, Україна, 20-21 Квітень 2018. Хмельницький: ХНУ (Особистий внесок автора: запропоновано інструментарій оцінювання ризиків кластеризації національної економіки).

50. Маслак, О. та Прокопюк, О., 2017. Стадії кластеризації національної економіки та конкурентоспроможність на світових ринках. В: *Актуальні питання забезпечення стійкого розвитку національного господарства: VII Міжнародна наукова конференція*. Кременчук, Україна, 24-25 Листопад 2017. Кременчук: ФОП Є.Л. Жуков (Особистий внесок автора: визначено стадію кластеризації національної економіки).

51. Маслак, О.О. та Дорошкевич, К.О., 2017. Вплив промислових кластерів на конкурентоспроможність регіонів В: *Проблеми формування та реалізації конкурентної політики: V Міжнародна науково-практична конференція*. Львів, Україна, 21-22 Вересень 2017. Львів: Ліга-прес (Особистий внесок автора: визначено вплив промислових кластерів та конкурентоспроможність регіонів).

52. Маслак, О.О. та Дорошкевич, К.О., 2017. Обліково-аналітичне забезпечення оцінювання та запобігання ризиків формування системи кластеризації національної економіки в умовах інноваційного розвитку. В: *Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства: III Міжнародна науково-практична конференція*. Львів, Україна, 27-28 Квітень 2017. Львів: Видавництво Львівської політехніки (Особистий внесок автора: визначено ризики формування і розвитку системи кластеризації національної економіки).

53. Маслак О.О. та Дорошкевич, К.О., 2017. Особливості кластеризації

агропромислового комплексу України. В: *Роль молоді у розвитку АПК України: Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих вчених*. Київ, Україна, 19 Квітень 2017. Київ: НУБІП (Особистий внесок автора: оцінено кластеризацію агропромислового комплексу України).

54. Маслак, О.О. та Дорошкевич, К.О., 2017. Аналітичне забезпечення моделювання кластеризації національної економіки в умовах інноваційного розвитку. В: *Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітянські аспекти: Всеукраїнська науково-практична конференція*. Дніпро, Україна, 30-31 Березня 2017. Дніпро: НМетАУ (Особистий внесок автора: визначено інформаційне забезпечення, необхідне для моделювання кластеризації національної економіки).

55. Маслак, О.О. та Дорошкевич, К.О., 2017. Національні моделі забезпечення кластеризації економіки в умовах інноваційного розвитку. В: *Стратегічні перспективи розвитку економічних суб'єктів в нестабільному економічному середовищі: I Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція*. Кременчук, Україна, 21-23 Березень 2017. Кременчук: КрНУ (Особистий внесок автора: проаналізовано національні моделі формування і розвитку систем кластеризації національної економіки, узагальнено їх етапи).

56. Маслак, О.О. та Дорошкевич, К.О., 2016. Транскордонні кластери та їх значення для розвитку експортно-імпоротної діяльності. В: *Проблеми економіки, фінансів та управління експортно-імпоротною діяльністю: II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція*. Львів, Україна, 12 Травень 2016. Львів: Видавництво Львівської політехніки (Особистий внесок автора: уточнено сутність та складові транскордонних кластерів).

57. Маслак, О.О., Дорошкевич, К.О. та Вороновська, М.М., 2016. Механізм гарантування безпечного інноваційного розвитку та його складові. В: *Управління інноваційним процесом в Україні: економічні, соціальні та політичні трансформації: VI Міжнародна науково-практична конференція*. Львів, Україна, 19-21 Травень 2016. Львів: Видавництво Львівської політехніки (Особистий внесок автора: вказано на пріоритетні напрями інноваційного розвитку за умови наявності стану відсутності загроз).

58. Маслак, О.О. та Дорошкевич, К.О., 2016. Загрози інноваційного розвитку промисловості в умовах кластеризації національної економіки. В: *Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи: III Міжнародна науково-практична конференція*. Одеса, Україна, 23-24 Грудень 2016. Одеса: Бондаренко М.О. (Особистий внесок автора: узагальнено загрози кластеризації національної економіки в умовах інноваційного розвитку).

59. Maslak, O., Doroshkevych, K. and Lega, O., 2015. Formation pricing strategies for innovative products. В: *Проблеми управління зовнішньоекономічною та митною діяльністю в умовах європейської інтеграції України: II Міжнародний науково-*

практичний симпозіум. Львів, Україна, 24 Квітень 2015. Львів: Видавництво Львівської політехніки (Особистий внесок автора: описано процес формування стратегії інноваційного продукту).

60. Маслак, О.О. та Дорошкевич, К.О., 2015. Моделювання кластеризації економіки у регіональному аспекті інноваційного розвитку. В: *Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки: XX міжнародна науково-практична конференція. Київ-Одеса, Україна, 7-11 Вересень 2015. Київ-Одеса: МНВУП ТОВ «ЕМПАС-ЛТС» (Особистий внесок автора: здійснено моделювання кластеризації економіки, визначено його наслідки).*

61. Маслак, О.О., Дорошкевич К.О. та Вороновська М.М., 2015. Ціноутворення на інноваційну продукцію з урахуванням безпечного інноваційного розвитку. В: *Проблеми формування та реалізації конкурентної політики: IV Міжнародна науково-практична конференція. Львів, Україна, 24-25 Вересень 2015. Львів: ТзОВ «Простір - М» (Особистий внесок автора: досліджено процес ціноутворення та розвинуто його з урахуванням безпечного інноваційного розвитку).*

62. Маслак, О.О. та Дорошкевич, К.О., 2014. Значення експортно-імпортової діяльності у створенні безпеки інноваційного розвитку національної економіки. В: *Проблеми управління експортно-імпортовою діяльністю: Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. Львів, Україна, 13 Травень 2014. Львів: Видавництво Львівської політехніки (Особистий внесок автора: вказано на роль зовнішньоекономічних операцій у гарантуванні безпечного інноваційного розвитку).*

63. Маслак, О.О. та Дорошкевич К.О., 2014. Кластеризація національної економіки: управління інноваціями та розвиток взаємодії між учасниками. В: *Управління інноваційним процесом в Україні: налагодження взаємодії між учасниками: V Міжнародна науково-практична конференція. Львів, Україна, 22-23 Травень 2014. Львів: Видавництво Львівської політехніки (Особистий внесок автора: вивчено зв'язок процесів кластеризації та інноваційної діяльності, її вплив на безпечний інноваційний розвиток).*

64. Маслак, О.О., Дорошкевич, К.О. та Овчарук, В.В., 2014. Обліково-аналітичне забезпечення формування безпеки інноваційного розвитку промисловості. В: *Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства: II Міжнародна науково-практична конференція. Львів, Україна, 24-25 Жовтень 2014. Львів: Видавництво Львівської політехніки (Особистий внесок автора: обґрунтовано рівень аналітичного забезпечення формування безпечного інноваційного розвитку промисловості).*

65. Маслак, О.О. та Дорошкевич, К.О., 2013. Конкурентоспособность промышленных кластеров и ее оценка. В: *Инновационное развитие Республики Молдова: национальные задачи и мировые тенденции: Міжнародна науково-практична конференція. Комрат, Молдова, 7-8 Листопад 2013. Комрат: Типографія А&V Poligraf (Особистий внесок автора: вивчено порядок оцінювання конкурентоспроможності промислових кластерів).*

66. Маслак, О.О. та Дорошкевич, К.О., 2013. Удосконалення підходів до оцінювання безпеки інноваційного розвитку національної економіки. В: *Легалізація економіки та протидія корупції в системі економічної безпеки держави: Міжнародна науково-практична конференція*. Львів, Україна, 31 Травень 2013. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ (Особистий внесок автора: розвинуто підходи до оцінювання безпеки інноваційного розвитку національної економіки).

67. Маслак, О.О., 2013. Діяльність міжнародних організацій щодо формування безпеки інноваційного розвитку держави. В: *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: II Міжнародна науково-практична конференція*. Львів, Україна, 16-18 Травень 2013. Львів: Видавництво Львівської політехніки.

68. Маслак, О.О., 2013. Удосконалення оцінювання безпеки інноваційного розвитку національної економіки. В: *Актуальні питання розвитку економіки в умовах сучасної нестабільності: Міжнародна науково-практична конференція*. Київ, Україна, 22-23 Лютий 2013. Київ: ГО «Київський економічний наукових центр».

69. Маслак, О.О., Дорошевич, К.О. та Удовиченко, Т.Є., 2012. Оцінювання безпеки інноваційного розвитку економіки. В: *Актуальні проблеми використання економічного потенціалу країни: економічна наукова Інтернет-конференція*. Тернопіль, Україна, 9 Жовтень 2012. Тернопіль: ФО-П Шпак В.Б. (Особистий внесок автора: вказано на рівня безпечного інноваційного розвитку та шляхи їх отримання).

70. Маслак, О.О. та Скребець, І.В., 2011. Вплив міжнародного капіталу на конкурентоспроможність економіки України. В: *Проблеми формування та реалізації конкурентної політики: II Міжнародна науково –практична конференція*. Львів, Україна, 15-16 Вересень 2011. Львів: ТЗОВ “Сплайн” (Особистий внесок автора: досліджено вплив міжнародного капіталу на процеси забезпечення конкурентоспроможності національної економіки).

71. Маслак, О., Піх, Б. та Жежуха, В., 2008. Сфери впливу на інноваційну активність підприємств промисловості. В: *Metody obliczeniowe i badawcze w rozwoju pojazdów samochodowych i maszyn roboczych samojezdnych: Zarządzanie i marketing w motoryzacji. Міжнародна науково-практична конференція*. Жешув, Польща, 12 Травень 2008. Т. XIX. Rzeszów: Politechnika Rzeszowska (Особистий внесок автора: досліджено інноваційну активність підприємств та чинники впливу на неї).

72. Маслак, О.О. та Жежуха, В.Й., 2008. Особливості формування системи показників для оцінювання інноваційності технологій. В: *Україна та Польща у вимірі незалежності (1918-2008 рр.): Міжнародна науково-практична конференція*. Львів, Україна, 22-24 Травень 2008. Львів: ЛУБП (Особистий внесок автора: визначено чинники впливу на рівень інноваційності промисловості).

73. Маслак, О.О. та Жежуха, В.Й., 2007. Інноваційна складова в системі цілей машинобудівних підприємств в умовах зростання конкуренції. В: *Розвиток*

підприємництва в Україні: економіко-правове забезпечення: Міжнародна науково-практична конференція. Львів, Україна, 13-14 Грудень 2007. Львів: НВФ «Українські технології» (Особистий внесок автора: вказано на місце інноваційного розвитку в умовах конкурентного ринку).

АНОТАЦІЯ

Маслак О.О. Формування і розвиток систем кластеризації національної економіки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством. – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів, 2019.

У дисертаційній роботі вирішено проблему розроблення теоретичних положень та прикладних рекомендації щодо формування і розвитку систем кластеризації національної економіки. Представлені в роботі методологічні та методичні розробки сприяють формуванню і розвитку систем кластеризації національної економіки.

У роботі розвинуто визначення поняття кластеризації як процесу створення кластерів та інших мережевих структур для досягнення цілей цих об'єднань шляхом забезпечення відповідних умов та вжиття організаційно-економічних заходів їх учасниками та виявити цілісні та адитивні властивості кластеризації; запропоновано аналітико-методологічний інструментарій та організаційне забезпечення формування і забезпечення систем кластеризації національної економіки, а саме: концепцію гнучкого управління кластеризацією; механізм управління кластеризацією національної економіки з позицій функціонально-структурного, а також системно-рівневого та структурного підходу; рекомендації із використання формальних і неформальних заходів із підвищення інформаційної складової кластеризації національної економіки на основі використання інвестиційних ресурсів та механізм їх реалізації.

Ключові слова: кластери, кластеризація, національна економіка, державне управління, інноваційний розвиток.

ANNOTATION

Maslak A.A. The formation and development of clustering of national economy. – On the rights of manuscript.

The thesis for the degree of doctor of economic sciences, specialty 08.00.03 – Economics and management of national economy. – Lviv Polytechnic National University of Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2019.

The dissertation solved the problem of the formation and development of clustering of national economy. Presented in the methodological and methodical developments contribute to clustering of national economy.

The paper presents the definition of clustering as a process of creating clusters and other network structures to achieve the goals of these associations by providing appropriate conditions and taking organizational and economic measures by their participants and identifying integrity and additive clustering properties; the analytical and methodological tools and organizational provision intended to clustering of national economy, namely flexible management clustering concept; mechanism to ensure of clustering of national economy from the standpoint of functional and structural, and system-level and structural approach; recommendations on the use of formal and informal measures to improve information component of clustering of national economy through the use of investment resources and implementation mechanisms.

Keywords: cluster, clustering, national economy, public administration, innovative development.

АННОТАЦИЯ

Маслак А. А. Формирование и развитие систем кластеризации национальной экономики. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.03 – Экономика и управление национальным хозяйством. – Национальный университет «Львівська політехніка» Министерства образования и науки Украины, Львов, 2019.

В диссертационной работе решена проблема разработки теоретических положений и прикладных рекомендации для формирования и развития систем кластеризации национальной экономики. Представленные в работе методологические и методические разработки способствуют кластеризации национальной экономики.

В диссертационной работе обоснованы научные, теоретические и прикладные результаты, которые будут способствовать определению уровня угроз формирования и развития кластеризации национальной экономики путем внедрения механизма обеспечения кластеризации национальной экономики, гибкого подхода к государственному управлению кластеризацией на основе улучшения действующего нормативно-правового поля и совершенствования структуры органов построения кластеризации, повышение роли банковской системы в процессах формирования и развития кластеризации и уровня конкурентоспособности промышленных кластеров на этой основе.

На основе обработки литературных источников в работе развито определение понятия кластеризации как процесса создания кластеров и других сетевых структур для достижения целей этих объединений путем обеспечения соответствующих условий и принятия организационно-экономических мероприятий их участниками и выявить цельные (инновационность, гибкость, эволюционная, эмерджентность) и

аддитивные (непрерывность, неравномерность, цикличность, динамичность, неопределенность, системность) свойства кластеризации.

В работе предложено аналитико-методологический инструментарий и организационное обеспечение, предназначенное для обеспечения формирования и развития кластеризации национальной экономики, а именно: концепцию гибкого управления кластеризацией, которая предусматривает применение ключевых факторов влияния в зависимости от уровня воздействия существенных факторов; создание национального кластерного бюро при президенте Украины как исполнительного органа, что обеспечит содействие кластеризации промышленности; механизм кластеризации национальной экономики с позиций функционально-структурного, а также системно-уровневого и структурного подхода; рекомендации по использованию формальных и неформальных мероприятий по повышению информационной составляющей формирования и развития кластеризации национальной экономики на основе использования инвестиционных ресурсов и механизм их реализации.

Усовершенствовано порядок учета угроз формирования и развития кластеризации национальной экономики при ценообразовании на инновационную продукцию на этапе определения его стратегии и при расчете окончательной цены, что базируется на применении матричных методов, предназначенных для определения стратегии ценообразования с учетом уровня угроз формирования и развития кластеризации национальной экономики. Модель финансового обеспечения деятельности кластера, усовершенствована с учётом этапов обеспечения финансовыми ресурсами кластеров и участие банковских структур в их деятельности в зависимости от уровня развития фондового рынка. Улучшено инструментарий оценки уровня угроз формирования и развития кластеризации национальной экономики, что предусматривает определение интегрального показателя на основе реализации ряда определенных этапов (определение целей и задач оценки угроз кластеризации национальной экономики, информационное обеспечение оценки кластеризации; выбор методов оценки, определение угроз кластеризации национальной экономики и формирования системы частных показателей оценки; расчет значений частичных показателей и весомости их влияния на кластеризацию, определение интегрального показателя уровня угроз кластеризации национальной экономики; обобщение результатов и принятия управленческих решений).

Определено общие (предусматривают исследования географического размещения кластеров, механизма их функционирования, количества участников, их характерных особенностей и т.д.) и специальные (предусматривают определение потенциала кластеризации, кластерных возможностей регионов или результатов внедрения кластеризации) методы исследования кластеризации, что в отличие от имеющихся позволяют оценить потенциал кластеризации экономических регионов

страны и принимать управленческие решения в сфере кластеризации более рационально.

Для повышения информационной составляющей кластеризации национальной экономики в условиях инновационного развития на основе использования инвестиционных ресурсов сформированы рекомендации по использованию формальных и неформальных мероприятий. Для их внедрения рекомендуется механизм усиления информационной составляющей кластеризации национальной экономики.

Впервые факторы влияния на кластеризацию национальной экономики разделены на две группы: мотиваторы (участие государства в международных организациях, научно-технический прогресс, деятельность государственных органов власти по обеспечению регулирующей функции, деятельность научных учреждений, направленная на развитие человеческого капитала, детенизация экономики, глобализация и регионализация) и угрозы (низкий уровень финансирования НИОКР, недостаточное информационное обеспечение инновационной деятельности, несовершенная стимулирующее и налоговая политика государства, снижение экспорта и увеличение импорта наукоемких товаров, рост рисков инновационной деятельности, нецелевое и неэффективное использование финансовых ресурсов, направленных на поддержку инновационной деятельности и т.д.), учет которых обеспечит обоснованное определение уровня кластеризации национальной экономики.

Ключевые слова: кластеры, кластеризация, национальная экономика, государственное управление, инновационное развитие.